

**TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA
U REPUBLICI SRBIJI**

SADRŽAJ

- **TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA U REPUBLICI SRBIJI**
- **TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA U BANKARSKOM SEKTORU**
 - Tipologije
 - Primer
 - Trendovi
- **TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA PREKO MENJAČKIH POSLOVA**
 - Tipologije
 - Primer
 - Trendovi
- **TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA KOD ADVOKATA I ADVOKATSKIH ORTAČKIH DRUŠTAVA**
 - Tipologije
 - Primer
 - Trendovi
- **TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA U SEKTORU RAČUNOVODSTVA**
 - Tipologije
 - Primer
 - Trendovi
- **TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA U SEKTORU REVIZIJE**
 - Tipologije
 - Primer
 - Uticaji
- **TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA NA TRŽIŠTU KAPITALA**
 - Tipologije
 - Primer
 - Trendovi
- **TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA U SEKTORU OSIGURANJA**
 - Tipologije
 - Primer
 - Trendovi
- **TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA U SEKTORU NEKRETNINA**
 - Tipologije
 - Primer
 - Trendovi
- **POJMOVNIK**

TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA U REPUBLICI SRBIJI

Postoji mnogo definicija pranja novca, ali bez obzira na raznolikost definicija, bilo da su one jednostavne poput: legalizacija nelegalnog kapitala ili složene, poput one koja je definisana Varšavskom konvencijom¹ i implementirana u Krivični zakonik Republike Srbije, celokupna stručna i praktična javnost se slaže u jednom:

Pranje novca je proces prikrivanja nezakonitog porekla novca ili imovine stečenih kriminalom.

Kada je imovinska korist stečena izvršenjem krivičnog dela, izvršilac traži način da novac koristi tako da ne privlači pažnju nadležnih organa. Stoga vrši niz transakcija koje služe da novac prikažu kao zakonito stečen. Pranje novca ima tri osnovne faze:

1. Prva faza: faza „ulaganja” je prekidanje direktne veze između novca i nezakonite aktivnosti kojom je on stečen. U njoj se nezakonito stečeni novac uvodi u finansijski sistem. Novac se uplaćuje na bankarske račune, najčešće u vidu neke zakonite aktivnosti u kojoj se plaćanje vrši u gotovom novcu. Jedan od načina je osnivanje fiktivnog privrednog društva koje nema poslovnih aktivnosti, već služi isključivo za polaganje „prljavog” novca ili usitnjavanje velikih suma novca a potom njegovo polaganje na račune u iznosima koji nisu sumnjivi i nisu predmet prijavljivanja nadležnim organima.

2. Druga faza: faza „raslojavanja” ili „prikrivanja”. Nakon što je novac ušao u legalni finansijski sistem, prebacuje se sa računa na koji je položen na druge račune privrednih društava sa ciljem da se prikaže neka fiktivna poslovna aktivnost ili da se i obavi neki legalan posao (trgovina ili usluga) sa privrednim društvom koja legalno posluju. Glavni cilj tih transakcija je prikrivanje veze između novca i kriminalne aktivnosti od koje potiče.

3. Treća faza: faza „integracije”, u kojoj se „prljav” novac javlja kao novac koji potiče od dozvoljene delatnosti. Čest metod integracije „prljavog” novca u legalne finansijske tokove je kupovina nekretnina ili kupovina kontrolnih paketa akcija akcionarskih društava, što predstavlja primer koncentracije „prljavog” kapitala velikih razmera, a to i jeste cilj „perača” novca. Integracija se koncentriše na tržišne vrednosti tj. na ono što se može kupovati i prodavati. Davanje u zakup nekretnina je zakonito, a prihod od zakupnine nije sumnjiv. Novac se često investira i u privredna društva sa poslovnim teškoćama, koja nakon toga nastavljaju uspešno da rade, a rezultati poslovanja predstavljaju zakonite prihode. Kada novac dođe u ovu fazu, vrlo je teško otkriti njegovo nezakonito poreklo.

Nezakonito sticanje imovine je glavni, ako ne i jedini, motiv organizovanog vršenja krivičnih dela. Da bi se uživalo u koristi stečenoj kriminalnom, mora se lažno prikazati da je ta imovina zakonita.

Posledice pranja novca su: podriavanje stabilnosti, transparentnosti i efikasnosti finansijskog sistema zemlje, ekonomski poremećaji i nestabilnost, ugrožavanje programa reformi, smanjenje investicija, gubljenje ugleda države i ugrožavanje nacionalne bezbednosti.

¹ Konverzija ili prenos imovine, uz znanje da ta imovina predstavlja prihod od krivičnog dela, u svrhu sakrivanja ili prikrivanja nezakonitog porekla imovine ili pomaganje bilo kom licu koje je umešano u izvršenje krivičnog dela u sticaju da izbegne zakonske posledice svojih radnji; sakrivanje ili prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, imovinskih prava ili prava vlasništva nad imovinom, uz znanje da ta imovina predstavlja prihod stečen od krivičnog dela.

Pranje novca je globalan fenomen, pa vrlo često pranje novca prelazi granice jedne države. Pranje novca je postalo i svetski problem. Naime, postoje podaci koji ukazuju na to da se godišnje opere oko 1000 milijardi dolara, a zapleni se svega 1% od ukupne vrednosti opranog novca.

Uprava za sprečavanje pranja novca (u daljem tekstu Uprava) je finansijsko-obaveštajna služba Republike Srbije, koja je centralni organ u sistemu borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Njoj obveznici po Zakonu o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma dostavljaju izveštaje o sumnjivim transakcijama i licima, koje zatim Uprava za sprečavanje pranja novca dalje analizira, prikuplja dodatne informacije, i ako nađe da u konkretnom slučaju postoji osnovana sumnja da neko lice pere novac, podatke o tome prosleđuje nadležnim organima, a pre svega, nadležnim tužilaštvima i policiji. Uprava može, bez prethodne prijave sumnjive transakcije, sama uočiti da postoji sumnja da neko lice ili organizovana grupa pere novac, pa onda zatražiti podatke od obveznika i drugih državnih organa. Takođe, Uprava može formirati „sumnjiv predmet“ i na osnovu inicijative drugog državnog organa, kao što su: sudovi, tužilaštva, Bezbednosno-informativna agencija, Agencija za privatizaciju, Komisija za hartije od vrednosti i dr.

Uprava za sprečavanje pranja novca, iako jedina u svom nazivu ima „sprečavanje pranje novca“ nije jedini organ koji se bavi borbom protiv pranja novca. Osim Uprave za sprečavanje pranja novca, celokupan sistem za sprečavanje pranja novca se sastoji od:

- Obveznika, odnosno svih onih predstavnika finansijskog i nefinansijskog sektora koji su dužni da primenjuju propise za sprečavanje pranja novca. Njihov cilj je da kroz primenu radnji i mera propisanih zakonom, stvore nepovoljnu klimu za pranje novca u jednoj državi. Obveznici su propisani članom 4. Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma i to su:

- 1) banke;
- 2) ovlašćeni menjači;
- 3) društva za upravljanje investicionim fondovima;
- 4) društva za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima;
- 5) davaoci finansijskog lizinga;
- 6) društva za osiguranje, društva za posredovanje u osiguranju, društva za zastupanje u osiguranju i zastupnici u osiguranju, koji imaju dozvolu za obavljanje poslova životnog osiguranja;
- 7) lica koja se bave poštanskim saobraćajem;
- 8) brokersko-dilerska društva;
- 9) organizatori posebnih igara na sreću u igračnicama;
- 10) priređivači igara na sreću koje se organizuju putem interneta, telefona ili na drugi način putem telekomunikacionih veza;
- 11) preduzeća za reviziju;
- 12) ovlašćeni revizori.

Obveznicima se smatraju i pravna lica i preduzetnici koji se bave: posredovanjem u prometu nepokretnosti; pružanjem računovodstvenih usluga; poreskim savetovanjem; posredovanjem u sklapanju kreditnih poslova i davanju zajmova; faktoringom i forfetingom; davanjem jemstava; pružanjem usluga prenosa novca.

Iako nisu nazvani obveznicima, i advokati su dužni da primenjuju radnje i mere propisane Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

- Nadležnih nadzornih organa, koji kontrolišu primenu propisa o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma kod obveznika, te na taj način osiguravaju pravilnu primenu propisa i funkcionisanje sistema u ovom delu. Nadležni nadzorni organi su: Narodna banka Srbije, Komisija za hartije od vrednosti, Devizni inspektorat, Uprava za sprečavanje pranja novca, Ministarstvo trgovine i usluga i ostali.

- Policije, tužilaštva i sudova, odnosno organa koji čine represivni deo sistema za sprečavanje pranja novca, na način što gone učinioce krivičnog dela pranja novca. Rad ovog dela sistema je od suštinske važnosti: kroz gonjenje „perača“ novca, njihovo oštro kažnjavanje i oduzimanje imovine utiče se na generalnu prevenciju, odnosno, šalje se poruka društvu da se pranje novca u Srbiji ne isplati, i na taj način se potencijalni „perači“ novca odvrćaju od vršenja ovog dela.

U prošlosti su bili česti slučajevi tzv. „samopranja“, odnosno pojave koja se dešava kada određeno lice učini neko nezakonito delo, npr. utaji porez, pa onda tako stečenom novcu prikriva trag i lažno ga prikazuje kao legalno stečen.

U poslednje vreme, kako u svetu, tako i u Srbiji, situacija je nešto drugačija. Tendencija je da kriminalna organizacija „unajmi“ profesionalnog „perača“ novca, obično advokata ili računovođu, ili obojicu, da osmisle čitav niz složenih aktivnosti u cilju prikrivanja nezakonitog porekla novca. Postoje podaci koji ukazuju na to da se vrbuju najtalentovaniji finansijski stručnjaci (pogotovo mladi zbog ambicije brzog bogaćenja) od strane organizovanog kriminala kako bi se „sakrio trag“ tokova novca i porekla. Uočena je tendencija udruživanja, postoje nacionalne i regionalne grupe koje „profesionalno“ peru novac, tako da je pranje novca postalo međunarodni biznis. Dakle, pranje novca je daleko sofisticiranije i mnogo teže kako za detektovanje tako i za dokazivanje.

I dalje je za očekivati da će se nastaviti sa zloupotrebom of-šor (off shore) destinacija. Razlozi za to su već dobro poznati: veoma jednostavno osnivanje firmi, bez obaveze utvrđivanja osnivača, polaganje novca bez obaveze utvrđivanja porekla su svakako prednosti koje će „perači“ i ubuduće koristiti.

Predviđa se da će u budućnosti industrija osiguranja, koja u prethodnom periodu nije bila naročito zanimljiva „peračima“, dobiti na značaju, usled novih proizvoda čije se plasiranje očekuje. Osim navedenog, rizik za pranje novca proizilazi od spornih identifikacija, uplata premija od trećih lica i dr.

Proces privatizacije u Srbiji privodi se kraju. To je i razlog zbog koga privatizacija u budućnosti neće biti primarni kanal za „prljav“ novac. Ipak, ne treba zaboraviti činjenicu da se radi o enormnim količinama novca neproverenog porekla.

Cilj ovih tipologija je edukativni: treba da pokažu obveznicima, od banaka, menjačnica i drugih predstavnika finansijskog sektora, pa do posrednika u prometu nepokretnosti, računovođa, revizora i advokata, koji su sve mogućnosti da se opere novac uočene u različitim sektorima, gde su to sektori kojima se svako od njih bavi ranjivi i na koje oblike na izgled legalnog poslovanja treba najviše da obrate pažnju.

TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA U BANKARSKOM SEKTORU

U poslednjih deset godina bankarstvo u Republici Srbiji pretrpelo je velike izmene. Došlo je do gašenja četiri velike državne banke i Službe društvenog knjigovodstva, koja je u sveopštoj transformaciji finansijskog i privrednog sistema ukinuta. Početak rada Uprave karakteriše postojanje velikog broja finansijskih institucija. U to vreme poslovalo je preko šezdeset banaka koje su se u mnogome razlikovale među sobom, ne samo po veličini, već i po osnivačima i komitentima.

Broj banaka od početka rada Uprave do danas se prepolovio. Neke banke su otišle u stečaj, neke su se spojile, neke pripojile drugim bankama a neke su kupljene, od strane inostranih banaka. Dolaskom na naše tržište, strane banke su donele i svoje procedure kada je u pitanju sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, tako da se do donošenja Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma 2009. godine, dešavalo da banke sa većinskim stranim kapitalom primenjuju pravila i procedure svoje grupe, koja su bila stroža nego što je tadašnji Zakon propisivao. Kontrola banaka od strane NBS doprinela je da danas imamo jedan uređen sektor kada je u pitanju sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

Zbog značaja koju banke imaju kao faktor ekonomske i finansijske stabilnosti svake zemlje, važno je da spreče dolazak „prljavog“ kapitala koji bi mogao da ugrozi njihovu reputaciju. Bankarski sektor, u poslednjih nekoliko godina, preživljava velike turbulencije. Banke u pokušaju da prevaziđu ekonomsku krizu nude veliki broj novih proizvoda i usluga koji potencijalno mogu biti iskorišćeni radi ubacivanja ilegalno stečenog novca u finansijske tokove. Postoje tendencije da će kriminalci, ilegalno stečena sredstva pokušati da ulože u bankarski sektor kroz kupovinu akcija banaka i da na taj način, posredno ili neposredno, učestvuju u upravljanju bankom i kreiranju njene poslovne politike. Ovakve pojave treba sprečiti striktnom primenom zakonskih rešenja koja se tiču vlasništva nad bankom i učešća u upravljačkoj strukturi.

Kada govorimo o pranju novca, uvek se podrazumeva da bar u jednoj od faza, sredstva moraju proći kroz neki bankarski račun. Samim tim, velika ponuda bankarskih usluga i različitih instrumenata plaćanja pruža i veći broj različitih mogućnosti njihovih zloupotreba.

U dosadašnjem periodu, prema iskustvu Uprave, najčešći načini da se zakonom predviđene bankarske usluge i šifre osnova po kojima se vrše transakcije, iskoriste da se „prljavi“ novac integriše kroz bankarski sistem bili su:

- krediti sa 100% depozitom kao obezbeđenjem ili prevremena otplata kredita,
- velike gotovinske uplate bez realnog osnova ili neuobičajene za klijenta (često se kao osnov prilikom uplata navodi - druge transakcije ili ostale transakcije za „ubacivanje“ nelegalno stečenog novca),
- plaćanja po osnovu prometa robe, a naročito usluga sa of šor kompanijama (česta sukcesivna plaćanja po osnovu pružanja usluga istaživanja tržišta, konsaltinga, marketinga, advokatskih i računovodstvenih usluga, kupovine nekretnina i dr.),
- plaćanja po osnovu usluga novootvorenim domaćim firmama,
- gotovinske uplate po osnovu pozajmice osnivača za likvidnost preduzeća (za integraciju „prljavog“ novca, osnivači pravnih lica zloupotrebljavaju ovaj zakonom dozvoljen osnov plaćanja jer se, prilikom uplata ne traži poreklo sredstava, nema ograničenja koja se odnose na visinu iznosa gotovinske uplate i ne oporezuje se).

TIPOLOGIJE

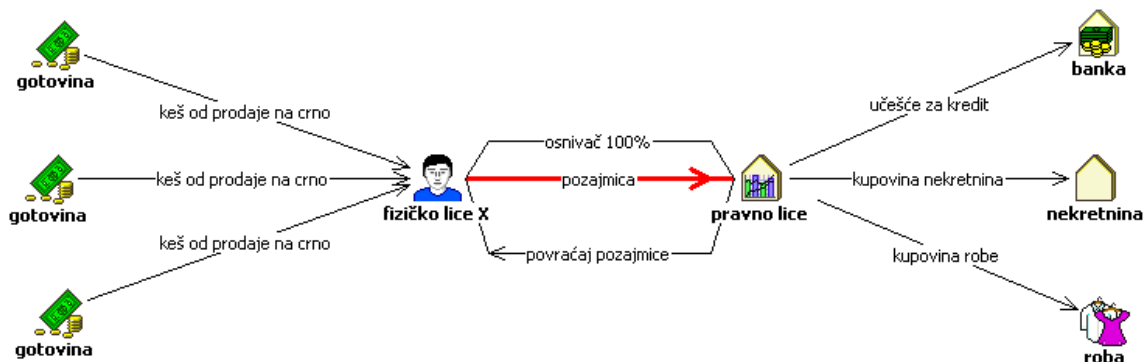
Kada je reč o tipologiji pranja novca, kao naročito značajne možemo istaći sledeće aspekte rizika:

- rizik transakcija (fiktivne, podizanja novca po raznim osnovama, depoziti, krediti, hipotekarne transakcije, razni plasmani, uslužne transakcije, zaloge itd)
- rizik ponuđenih proizvoda banke (kartice, hipoteke, krediti za razne namene, sertifikati o depozitima, kastodi usluge, sefovi...),
- rizik klijenata (odnos, poznavanje, identifikacija, otkrivanje stvarnog vlasnika)
- rizik banke kao finansijske institucije (u vlasničkoj strukturi banke, preko of-šor kompanija, kastodi računa ili investicionih fondova učestvuju lica koja mogu uticati na njenu politiku vezano za primenu zakonom predviđenih standarda koji se odnose na sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma)

Imajući u vidu navedene aspekte i dosadašnje iskustvo kao najznačajnije tipologije ističu se sledeće:

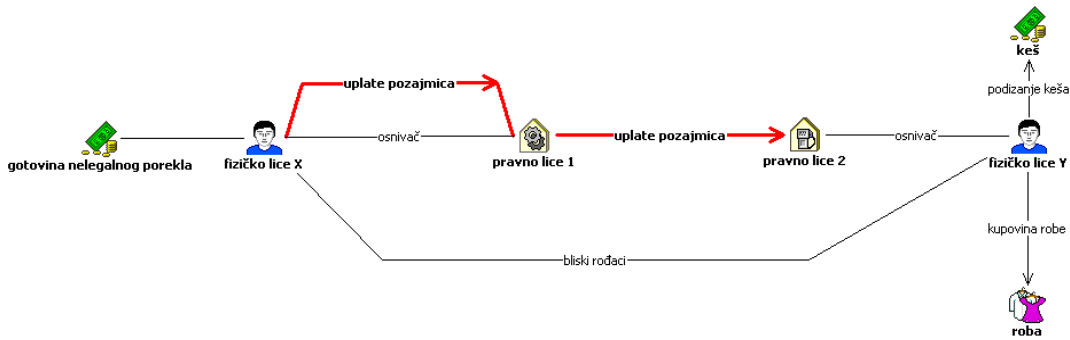
- **Uplate gotovine nelegalnog porekla po osnovu pozajmice osnivača za likvidnost za proširenje poslovnih aktivnosti.**

Fizičko lice vrši polaganja gotovine u većim iznosima, po osnovu pozajmice osnivača, u korist pravnog lica. Poreklo novca koji se na ovaj način ulaže u legalan posao a pri tome je oslobođen plaćanja poreza, može biti iz prodaje robe i usluga na crno koje spadaju u delatnost za koju je pravno lice registrovano. Iznos pozajmice može biti vraćen fizičkom licu na račun ili trajno uložen u posao kao depozit kao obezbeđenje za dobijanje kredita, otplata kredita, kupovina robe, nekretnina, HOV i dr.

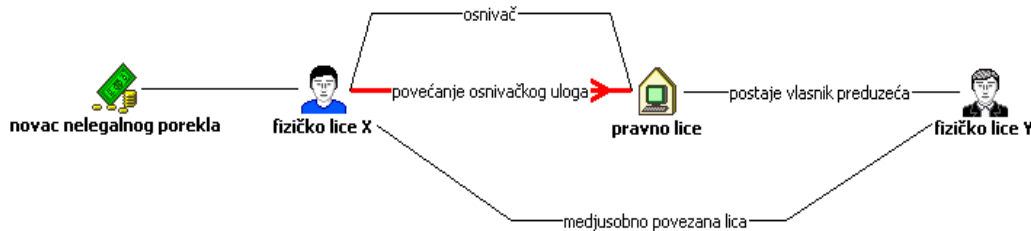
- **Uplate gotovine nelegalnog porekla po osnovu pozajmice osnivača za likvidnost koje se transferišu na druga pravna lica**

Fizička lica vrše sukcesivno polaganje gotovine nelegalnog porekla u manjim iznosima, po osnovu pozajmice osnivača, u korist pravnog lica koje zatim zbirni iznos, transferiše takođe po osnovu pozajmice na račun drugog pravnog lica u vlasništvu bliskog srodnika. Sredstva se mogu podizati gotovinski ili ulagati u robu.

- **Uplate gotovine nelegalnog porekla po osnovu povećanja osnivačkog uloga koje prethode prodaji pravnog lica**

Fizička lica vrše polaganja gotovine nelegalnog porekla u manjim iznosima, po osnovu povećanja osnivačkog uloga, u korist pravnog lica koje se zatim prodaje poznatom kupcu.

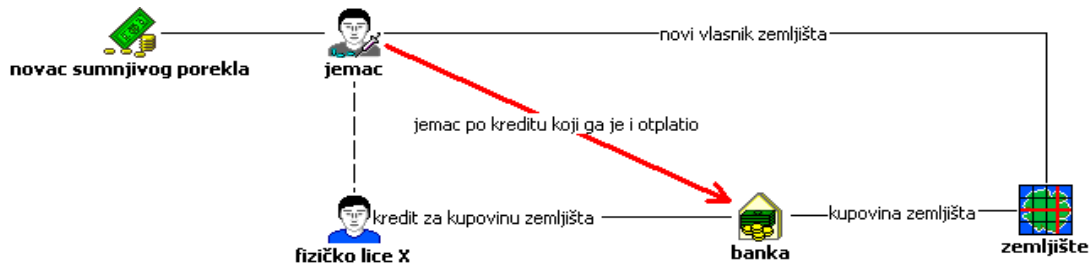
- **Uplate gotovine nelegalnog porekla po osnovu pozajmice osnivača za likvidnost za otplatu hipotekarnih kredita**

Lica povezana sa organizovanim kriminalom koja poseduju hotelsko ugostiteljski objekat vrše gotovinske uplate pozajmica na račun svoje firme. Sredstva sa računa koriste se za otplatu hipotekarnog kredita, koji se koristi za proširenje kapaciteta i kupovinu novih objekata. Prikazivanjem većeg obima poslovanja po osnovu hotelsko ugostiteljskih usluga moguće je ubacivati gotovinu nelegalnog porekla u legalno poslovanje pravnog lica.

- **Otplate kredita od strane jemca izvršene uplatama gotovine nelegalnog porekla**

Lice povezano sa organizovanim kriminalom, ugovorom o odobrenom kreditu predviđeno je kao da bude jemac. Ukoliko korisnik kredita ne izvršava ugovorom predviđene obaveze, otplatu kredita preuzima jemac i vrši gotovinske uplate dospelih rata. Kredit je iskorišćen za kupovinu zemljišta tako da korisnik kredita, po osnovu duga, prenosi vlasništvo nad zemljištem, na lice koje otplaćuje kredit.

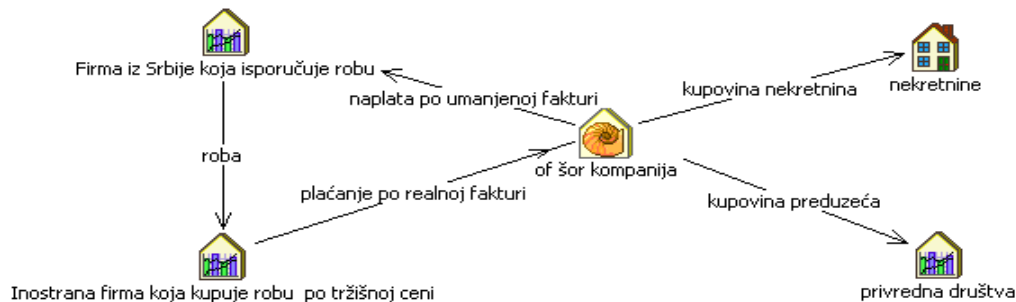
- **Transferisanje sredstava u korist of šor kompanija po osnovu uvećanih uvoznih faktura**

Pravna lica iz Republike Srbije, u cilju izbegavanja plaćanja poreza na dodatu vrednost, daju naloge da se, po osnovu količinski ili vrednosno uvećanih faktura za uvoznú robu, sredstva transferišu u korist of šor kompanija istih stvarnih vlasnika koje zatim robu plaćaju po tržišnim cenama stvarnom prodavcu. Ostvarenom razlikom u ceni, of šor kompanije raspolažu sa nerezidentnih računa koji su otvoreni u susednim zemljama, tako što ulažu novac u nekretnine, HOV, investicione fondove, antikvitete, jahte i robu.

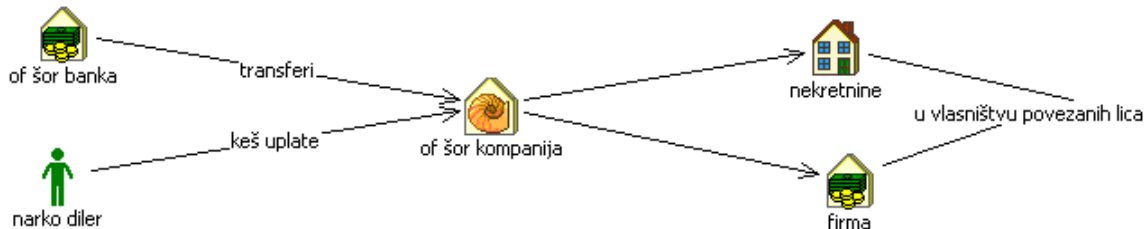

- **Transferisanje sredstava po nalogu of šor kompanija po osnovu umanjениh izvoznih faktura**

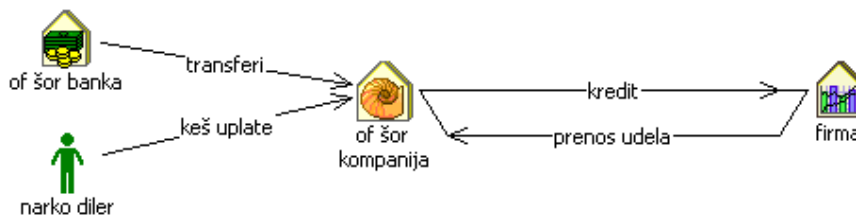
Of šor kompanije koje robu, poreklom iz Srbije, naplaćuju od stvarnog ino kupaca po realnim tržišnim cenama, transferišu sredstva u korist srpskih izvoznih firmi po osnovu umanjениh faktura. Isti stvarni vlasnik pravnog lica u Srbiji i of šor kompanije, ostvarenu razliku u ceni koja ostaje na računu of šor kompanije a na koju ne plaća porez, koristi za kupovinu proizvodnih postrojenja i nekretnina u Srbiji i inostranstvu.

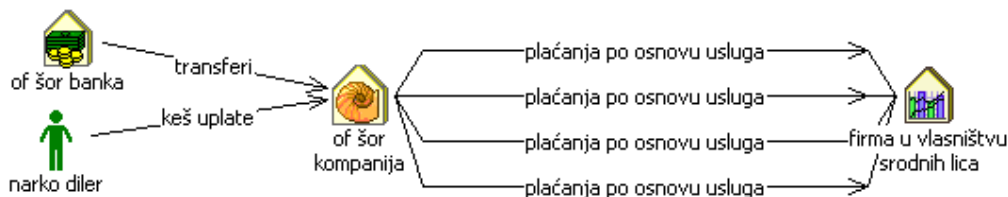
- **Transferi izvršeni po nalogu of šor kompanija po osnovu kupovine firmi i nekretnina**
Lica povezana sa **organizovanim kriminalom poseduju više of šor kompanija** sa čijih računa se nelegalno stečena sredstva transferišu **po osnovu kupovine** novoosnovanih firmi i nekretnina u Srbiji koje su, jednim delom, u vlasništvu članova porodice ili poslovnih saradnika.

- **Transferi izvršeni po nalogu of šor kompanija u korist pravnih lica po osnovu kredita**
Of šor kompanija u vlasništvu lica povezanog sa organizovanim kriminalom sa svog računa transferiše nelegalno stečena sredstva po osnovu kredita u korist pravnog lica u Srbiji a kao obezbeđenje, ugovorom je predviđen zalog na udelima korisnika kredita. Kredit se ne otplaćuje i of šor kompanija preuzima većinsko vlasništvo nad privrednim društvom u Srbiji.

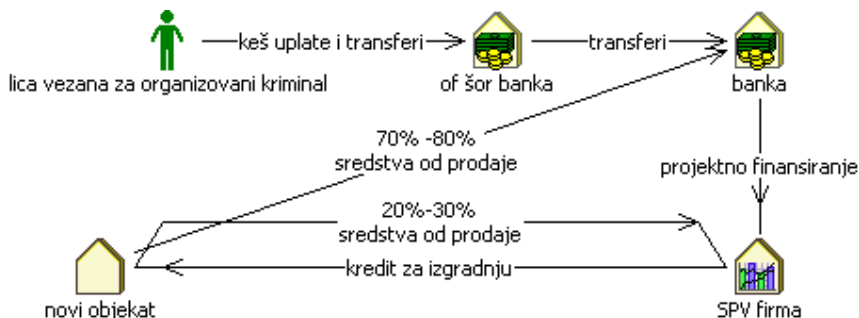

- **Transferi izvršeni po nalogu of šor kompanija u korist pravnih lica po osnovu usluga**
Of šor kompanije kojima su stvarni vlasnici lica povezana sa organizovanim kriminalom, nelegalno stečena sredstva sa svojih računa transferišu u manjim iznosima, po osnovu pružanja usluga istraživanja tržišta, konsaltinga, marketinga, advokatskih i računovodstvenih usluga, u korist firmi u Srbiji koje su u vlasništvu poslovno ili rodbinski povezanih lica.

- **Investiranje of šor kompanija preko kredita ino banaka odobrenim pravnim licima u Srbiji.**

Of šor kompanija u stvarnom vlasništvu lica koje je povezano sa organizovanim kriminalom, poseduje investicioni račun kod ino banke, na koji se polažu ili transferišu sredstva koja potiču od prodaje narkotika. Banka od tako uplaćenih sredstava, formira fondove za investicije različitog stepena rizika koje koristi za kupovinu državnih obveznica, akcija drugih banaka, pravnih lica ili za plasiranje kredita kao što je projektno finansiranje. Projektno finansiranje se odobrava novoosnovanim firmama (SPV - Special Purpose Vehicle) za izgradnju stambeno poslovnih prostora a kao obezbeđenje otplate kredita predviđa hipoteku nad objektom u izgradnji i zalog nad udelima preduzeća. Ukoliko se kredit ne otplaćuje, banka aktivira hipoteku i postaje vlasnik većeg dela objekta čijom prodajom se ostvaruje velika zarada za korisnika kredita (SPV), banku, i sve vlasnike investicionih računa srazmerno učešću u finansiranju.

- **Gotovinske transakcije fizičkih lica u većim iznosima**

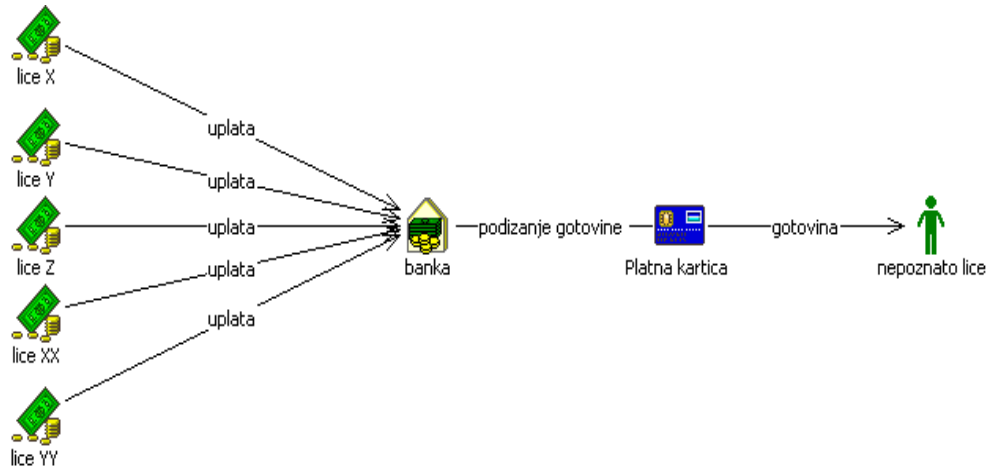
Fizička lica koja su ostvarila finasijsku korist zloupotrebom službenog položaja ili po osnovu korupcije, vrše polaganja ili isplate većih iznosa efektivnog novca koji znatno odstupaju od uobičajenih transakcija klijenta i nisu u skladu sa prihodima ili statusom klijenta.

- **Transferi iz inostranstva u korist fizičkih lica, bez jasnog osnova**

Fizička lica koja su ostvarila finasijsku korist zloupotrebom službenog položaja ili po osnovu korupcije, primaju uplate iz inostranstva od fizičkih i pravnih lica sa kojima nisu u poslovnom odnosu.

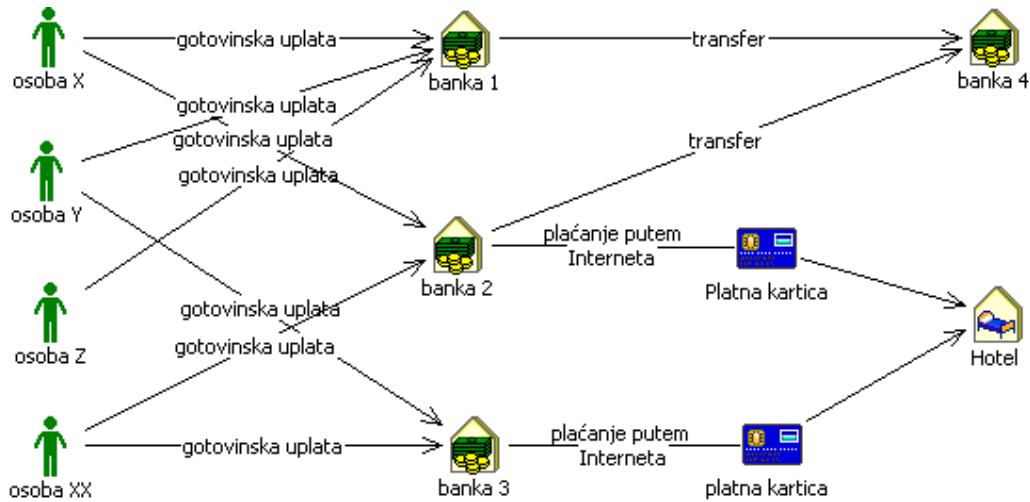
- **Veliki broj gotovinskih uplata više fizičkih lica u korist računa jednog fizičkog lica**

Veliki broj gotovinskih uplata u kratkom vremenskom periodu, izvršenih po nalogu više lica, ispod zakonskog minimuma za prijavljivanje, na račune jednog fizičkog lica, sa kojeg se sredstva u kratkom roku transferišu u inostranstvo po osnovu isplata efektive na ATM uređajima u inostranstvu.

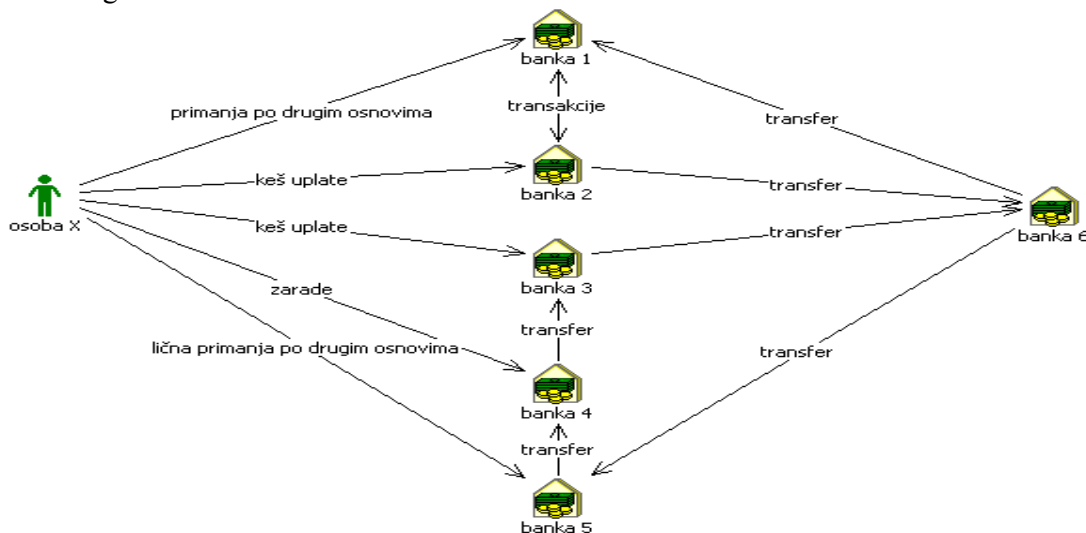
- **Jedno lice ovlašćeno za raspolaganje sredstvima po računima više lica na koje se vrše česte gotovinske uplate.**

Veliki broj gotovinskih uplata u kratkom vremenskom periodu, izvršenih po nalogu više lica, ispod zakonskog minimuma za prijavljivanje, na račune više lica po kojima je isto lice ovlašćeno za raspolaganje, sa kojih se sredstva u kratkom roku prenose na druge račune ili transferišu u inostranstvo po osnovu potrošnje po kartici plaćanjem robe i usluga putem interneta.

- **Posedovanje većeg broja računa u različitim bankama**

Fizičko lice otvara veći broj dinarskih i deviznih računa, namenskih računa i računa oročenih sredstava u različitim bankama i vrše česte transfere sredstava sa jednog računa na drugi.

PRIMER

Osoba X je nelegalno stečena sredstva uplaćivao na račun svojih of šor kompanija na Britanskim Devičanskim Ostrvima i Sejšelima koje su osnovale firmu u Lihtenštajnu. Sve tri kompanije su otvorile investicione račune kod ino banke Y.

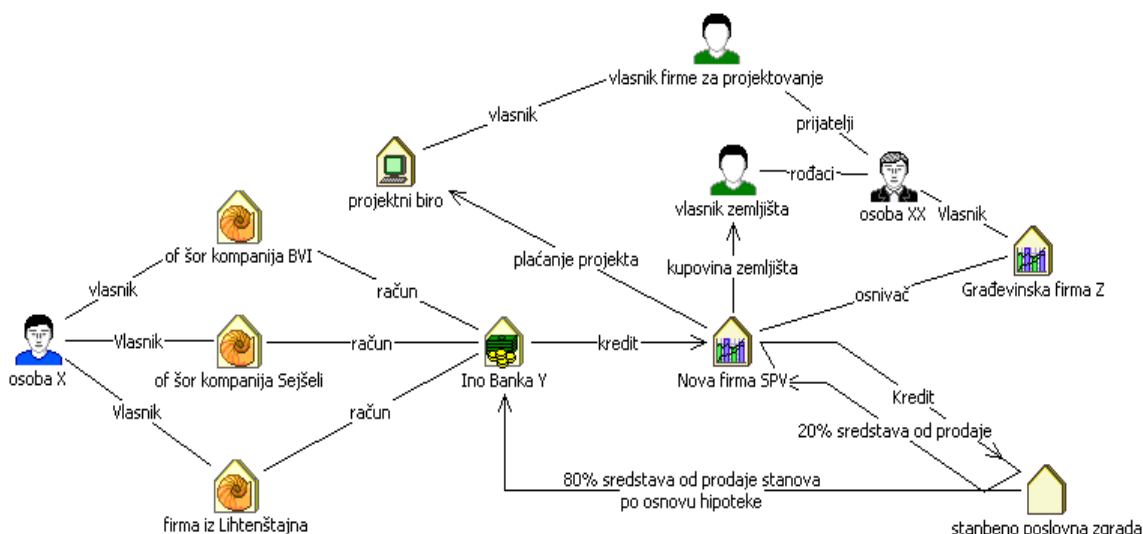
Ino banka Y je sredstva sa investicionih računa klijenata iskoristila, u skladu sa procenom isplativosti, za projektno finansiranje poslovno stambenog objekata u Novom Sadu. Za obezbeđenje otplate kredita ugovorom je predviđena hipoteka nad objektom u izgradnji. Korisnik kredita-investitor je građevinska firma Z u vlasništvu osobe XX koja je, da bi dobila kredit, osnovala novu firmu SPV čija je jedina delatnost izgradnja određenog objekta uz obavezu da učestvuje sa minimalnim iznosom od 20% u celokupnoj investiciji.

Građevinska firma Z je novoj firmi SPV, za osnivanje i poslovanje, transferisala sredstva od gotovinskih uplata izvršenih po osnovu pozajmice osnivača a koja potiču od prodaje stanova na crno. Nova firma SPV, koja je imala obavezu da obezbedi vlasništvo nad lokacijom, projekat i građevinsku dozvolu, kupila je zemljište od rođaka osobe XX i platila izradu projekta bliskim poslovnim saradnicima, po uvećanim fakturama što je ukalkulisano u obavezno učešće u investiciji od 20%. Kredit je korišćen za kupovinu potrebnog materijala za gradnju i plaćanje usluga više podizvođača takođe u vlasništvu rođaka i prijatelja.

Korisnik kredita nije otplaćivao kredit tako da je banka aktivirala hipoteku i postala vlasnik većeg dela stambeno poslovnog objekta a sredstva od prodaje su podeljena u skladu sa učešćem u finansiranju između korisnikana kredita i banke Y, što uključuje vlasnike investicionih računa u inostranstvu.

Indikatori na osnovu kojih se transakcije mogu okarakterisati kao sumnjive:

- Klijent vrši gotovinske uplate na račun svog preduzeća sa svrhom plaćanja “pozajmica osnivača” a sredstva se zatim transferišu na novoosnovanu firmu.
- Značajano povećanje iznosa uplata na račun preduzeća čija je delatnost pružanje arhitektonskih i inženjerskih usluga.
- Klijent podiže velike sume novca sa računa na koji su transferisana značajna sredstva po osnovu kredita odobrenog u inostranstvu.
- Transakcije koje uključuju više posrednika ili veći broj računa, naročito ako su učesnici takvih kompleksnih transakcija iz zemalja u kojima se ne primenjuju standardi u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma ili iz zemalja u kojima su na snazi strogi propisi o poverljivosti i tajnosti bankarskih i poslovnih podataka.

TRENDOVI

Sve šira ponuda usluga i proizvoda koje banke danas pružaju menjaće se u budućnosti. Razvoj tehnike i tehnologije dovešće do primata elektronskog bankarstva nad konvencionalnim bankarstvom. Elektronsko bankarstvo predstavlja paket savremenih servisa koji klijentima banke omogućava jednostavno korišćenje bankarskih usluga upotrebom nekog od najrasprostranjenijih kanala komunikacije – Internet, mobilni telefon, fiksni telefon. Osnovne prednosti ovih usluga su niži troškovi, značajna ušteda vremena i mogućnost obavljanja transakcija u bilo koje doba dana i noći ali baš zbog tih karakteristika, gde se klijent prostorno distancira od banke i otežava postupak identifikacije, pruža nove mogućnosti za pranje novca koje treba, na vreme, predvideti, sprečiti ili prepoznati.

Korišćenjem usluge M-commerca biće moguće korisniku, da u svakom trenutku, putem mobilnog telefona izda nalog svojoj banci da izvrši prenos sredstava u manjem iznosu, sa njegovog računa, na neki drugi račun sa kojeg se sredstva mogu dalje transferisati ili podizati u gotovini ili korišćenjem platne kartice. Prognozira se da će mobilno bankarstvo doživeti čak i snažniju ekspanziju od Internet bankarstva, s obzirom na to da broj korisnika mobilnih telefona daleko prevazilazi broj korisnika Interneta.

Pitanje je kako će se banke boriti protiv alternativnih načina plaćanja putem Interneta a koje već postoje kao što su „cyber cash“. Kartica koja sadrži čip ima u sebi gotovinu koja se može podizati telefonom ili na bankomatima a može i da se prenosi i sa jedne kartice na drugu. Ne postoji način da se uđe u trag transakcijama preko kartica jer ne postoji registrovanje transakcija, kao što postoji kod kreditnih kartica Visa ili MasterCard. Postoje dva ključna razloga zbog kojih su banke zainteresovane za Internet bankarstvo:

1. Korisnici Interneta su uglavnom mlađi ljudi sa većim stepenom obrazovanja i većim prihodima od prosečnog klijenta
2. Internet je veoma efikasan i jeftin distribicioni kanal.

Banke će, u borbi za klijente, proširivati usluge i nuditi proizvode koji se sve više oslanjaju na Internet pa se očekuje i veća ponuda usluga preko tzv. „virtuelnih šaltera“ koja se sada koristi prilikom podnošenje zahteva za on line kredit.

Platni sistem PayPal postoji u našem okruženju i očekuje se da će uskoro biti prisutan i u Srbiji. PayPal sistem omogućava da se, putem Interneta ili korišćenjem kartica, vrše transakcija direktno sa PayPal računa koji ne podležu strogim procedurama identifikacije klijenata i utvrđivanja porekla sredstava kao i slanje novca svakome ko ima e-mail adresu.

Očekuje se da će finansijske institucije u Srbiji, proširujući svoju ponudu, preuzeti trendove koji postoje u ekonomski razvijenim zemljama a odnose se na ulaganje sredstava preko investicionih fondova i trgovinu novim finansijskim proizvodima što otežava utvrđivanje vlasništva i legalnosti porekla sredstava krajnjeg ulagača - investitora.

Treba pomenuti i da je velika ekonomska kriza, koja je dovela do drastičnog pada vrednosti akcija u svetu, dovela do povećanja potražnje za zlatom i drugim plemenitim metalima koji su trenutno veoma interesantni za ulaganja i trgovinu.

Već sada postoji mišljenje, koje zastupaju velike banke, da budućnost pripada ogromnim finansijskim institucijama koje će pružati investitorima različite usluge od osiguranja, preko kredita za kupovinu automobila, do avio-karata. Sa druge strane predstavnici, koga predvode softverske firme, veruju da će budućnost pripasti kompanijama koje će razvojem i primenom novih tehnologija, investitorima pružiti maksimalnu kontrolu nad njihovim finansijama putem sofisticiranih proizvoda koji balansiraju rizik i zaradu. Ideja koja je u osnovi revolucije u tehnologizaciji bankarstva jeste da su tehnologija i finansije postali jedno te isto i da nestaje razlika između softvera i novca.

Uprava za sprečavanje pranja novca, u okviru kontrole primene važećih propisa kod domaćih banaka, vezano za sprečavanje pranja novca, posebno insistira na važnosti stalnog usavršavanja i specijalizacije kadrova i tehničke i tehnološke opremljenosti, što svakako utiče na kvalitet same analitike i prepoznavanje potencijalnih rizika. Na taj način se obezbeđuje raspolaganje kvalitetnim i tačnim informacijama o sumnjivim transakcijama a to je jedan od preduslova da se uspostavi čitav sistem koji efikasno deluje na sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma.

Uprava će nastaviti da, kao i u dosadašnjem periodu, aktivno prati nove trendove u ponudi i zloupotrebi finansijskih instrumenata banaka u svetu i kod nas i razmenjuje iskustva sa drugim finansijsko obaveštajnim službama na međunarodnim seminarima i konferencijama.

TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA PREKO MENJAČKIH POSLOVA

Jedan od načina za ubacivanje „prljavog“ novca u legalne novčane tokove je i preko menjačkih poslova.

Međutim, menjačnice nisu finansijske institucije preko kojih se direktno pere novac, već se one koriste za raslojavanje „prljavog“ novca kome je to samo deo puta ka legalizaciji i ulasku u finansijski sistem neke države. Taj „prljavi“ novac može poticati od korupcije, trgovine opojnim drogama, prostitucije, trgovine ljudima, trgovine oružjem, prodaje robe na crno, kao i od mnogih drugih kriminalnih radnji.

U Srbiji je 90-ih godina prošlog veka postojalo crno tržište koje je bilo veoma pogodno tle za sve vrste nezakonitih radnji. U tom periodu su menjačke poslove obavljali ulični dileri koji su kod sebe uvek imali velike količine gotovog novca bez ikakvog dokaza o njihovom poreklu. Naime, u to vreme na finansijskom tržištu su kursevi po kojima su se menjale devize bili različiti u bankama i na ulici i dileri su ostvarivali veliku zaradu na razlici između ova dva kursa.

Početak 21. veka počelo se sa uređenjem ovog dela finansijskog tržišta donošenjem većeg broja uredbi i zakona. Ovlašćenje za obavljanje menjačkih poslova u Republici Srbiji danas izdaje Narodna banka Srbije a menjačke poslove mogu obavljati banke i ovlašćeni menjači. Do donošenja novog zakona o Deviznom poslovanju, Narodna banka Srbije je vršila i kontrolu rada menjačnica.

Prema postojećoj zakonskoj regulativi u Srbiji, menjačnice mogu da posluju samo sa fizičkim licima i to isključivo sa gotovim novcem. Takođe, menjačnice ne mogu da vrše platni promet, kako u zemlji tako i sa inostranstvom. Iz ovog razloga je rizik od pranja novca posredstvom menjačnica manji nego u drugim finansijskim institucijama, što ne znači da menjačnica ne može biti iskorišćena u svrhu „pranja“ novca.

Prema podacima Narodne banke Srbije, u Srbiji danas ima registrovano 3017 ovlašćenih menjača. U velikoj većini radi se o bivšim uličnim dilerima koji su tako legalizovali svoj posao. Nisu retki slučajevi da su menjačnice i otvorene kako bi pomogle prikrivanju stvarnog porekla „prljavog“ novca. Naime, obavljanje menjačkih poslova počinje unošenjem gotovine u blagajnu menjačkog mesta, i to isključivo podizanjem gotovine sa tekućeg računa ovlašćenog menjača koji je otvoren u poslovnoj banci. Unošenje efektivnog stranog novca u blagajnu može se vršiti isključivo kupovinom tog novca od poslovne banke. Na kraju radnog dana novac koji je otkupljen od fizičkih lica mora da se vrati na tekući račun te menjačnice kod banke. Ukoliko postoji određena disproporcija između količine podignutog novca na početku dana i uplaćenog novca na kraju dana, to je jedan od signala koji može da ukazuje da menjačnice nelegalno posluju.

TIPOLOGIJE

Na osnovu dosadašnjeg iskustva Uprave može se izdvojiti nekoliko tipologija raslojavanja „prljavog“ novca kroz menjačnice:

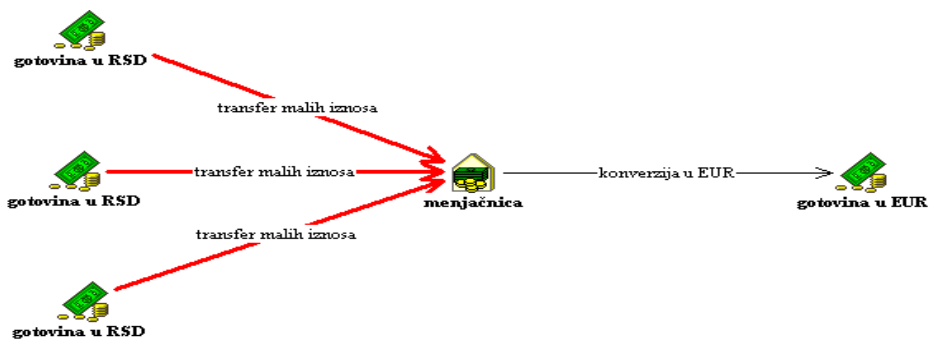
- **Konverzija velikih količina novca**

Postoji mogućnost da novac koji se konvertuje potiče od organizovanog kriminala. Naime, fizičko lice koje kod sebe ima veliku količinu gotovog novca, koji je proistekao iz neke od kriminalnih aktivnosti, neće taj novac odneti u banku i tamo ga uložiti, već mu je najjednostavniji način da novac odnese u menjačnicu i konvertuje ga u drugu valutu. Česta je situacija da lice zaposleno u menjačnici i ne identifikuje takve klijente.

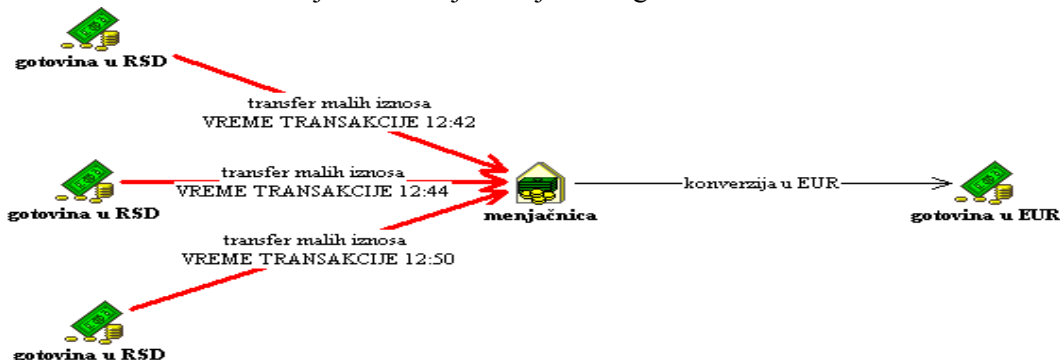
- **Konverzija kroz više manjih gotovinskih transakcija**

Uočeno je da se najčešće menjački poslovi velikih iznosa obavljaju kroz više manjih transakcija. Svrha ovih transakcija je da se izbegne prijavljivanje Upravi za sprečavanje pranja novca i zato se oni trude da transakcije ne prelaze **EUR 5.000,00** što predstavlja granicu za prijavljivanje. Često se takve transakcije obavljaju u više menjačnica. Za izvršenje ovakvih transakcija veoma često se angažuje veći broj pojedinaca koji pristaju da za minimalnu nadoknadu obavljaju ove poslove za neko lice koje ima novac sumnjivog porekla. Ovaj proces poznat je pod nazivom „štrumfovanje“.

- **Više transakcija u veoma kratkom vremenskom periodu**

Određene menjačnice prikazuju da su obavile veliki broj transakcija u veoma kratkom periodu ako je poznato da je to tehnički neizvodljivo. Svrha ovoga je da se prikrije konverzija velikog iznosa pa je on prikazan kao veći broj manjih transakcija ali prema vremenu koje je prikazano kao vreme izvršenja transakcije bilo je nemoguće to izvesti.

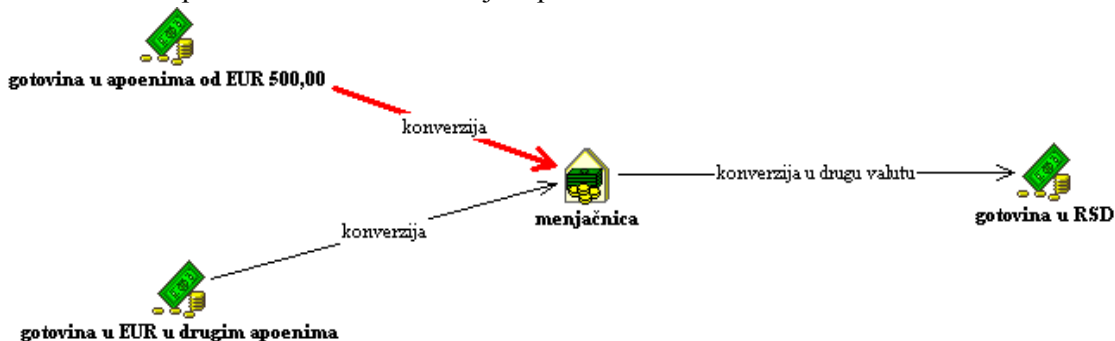
- **Konverzija sredstava iz jedne strane valute u drugu**

U Srbiji, da bi se ova transakcija obavila, sredstva se najpre konvertuju u dinare pa se zatim ti dinari konvertuju u drugu stranu valutu. Ove transakcije nemaju ekonomsku opravdanost i njima vlasnik sredstava najčešće gubi određeni iznos sredstava ali za „perače“ novca to nije bitno već im je jedini cilj da na bilo koji način sakriju pravo poreklo sredstava.

- **Konverzija apoena koji se vezuju za kriminalne radnje**

Pojedine države svojim menjačnicama preporučuju da više ne prodaju novčanice od EUR 500,00 jer njihovo korišćenje ide na ruku organizovanom kriminalu. Ova novčanica je omiljena među kriminalcima zato što velike sume novca mogu da se peru kroz relativno male transakcije a i zbog većeg apoena pogodne su za transport koji je znatno jednostavniji nego kada bi se transportovale novčanice manjih apoena.

- **Konverzija označenih novčanica**

Prilikom rukovanja stranim novčanicama posebnu pažnju treba obratiti na označene novčanice koje mogu da ukažu na vezu sa osobama umešanim u pranje novca i finansiranje terorizma. Te oznake ne moraju uvek biti vidljivi golim okom, jer se veoma često ispisuju supstancama koje se vide isključivo pod ultraljubičastim svetlom.

- **Obavljanje menjačkih poslova van menjačkog mesta**

Pojedini vlasnici menjačnica ili zaposleni kod njih rade na terenu, tj. izvan menjačkog mesta i ta sredstva kasnije predaju banci kao legalno konvertovana sredstva iz menjačnica.

- **Konverzija oštećenih novčanica**

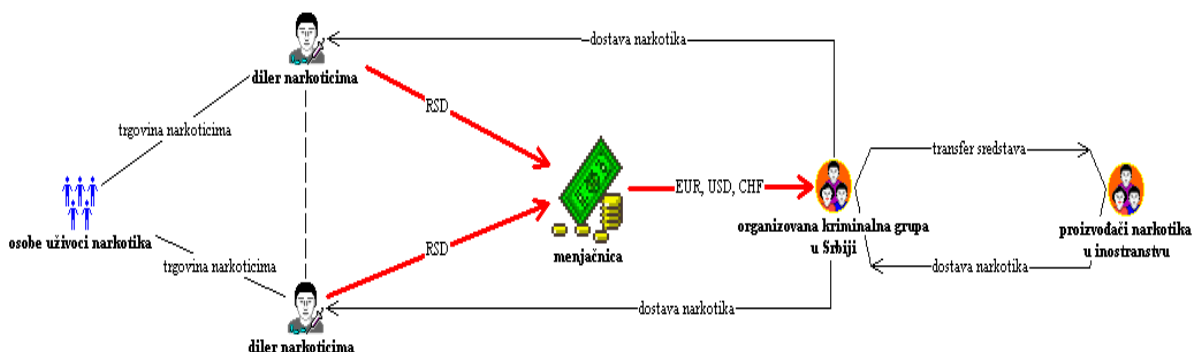
Mora se voditi računa o vrsti i načinu oštećenja novčanica koje se konvertuju jer mogu da potiču iz neke kriminalne aktivnosti. Može se desiti da su novčanice namerno oštećene. Ove novčanice se zamenjuju uz plaćanje velikih provizija ali je bitno samo sakriti njihovo pravo poreklo.

PRIMER

Organizovana kriminalna grupa se u Srbiji bavi trgovinom narkoticima. Oni preko više dilera, narkotike prodaju fizičkim licima širom zemlje. Količina novca koja se dobija od svake pojedinačne prodaje narkotika nije velika ali je učestala. Kako bi se izbegla rigorozna kontrola u bankama traže se alternativni načini da se novac konvertuje u drugu valutu i dalje dopremi do konačnog odredišta tj. do proizvođača narkotika. Sredstva dobijena prodajom narkotika odnose se u menjačnicu i konvertuju u strane valute (EUR, USD, CHF). Novac se zatim različitim kanalima prenosi u drugu državu gde se kupuju narkotici za dalju distribuciju u Srbiji.

Napomena: Kao što se iz navedenog primera može videti, menjački posao, tj. konverzija sredstava iz jedne valute u drugu, može predstavljati samo jedan mali deo u procesu integracije nelegalno stečenog novca u legalne novčane tokove. Dakle, menjački posao, u ovom slučaju, samo pruža mogućnost da se kroz više manjih transakcija još više sakrije pravo poreklo novca, što predstavlja jedan od osnovnih **indikatora** za prepoznavanje sumnjivih transakcija u menjačkim poslovima.

TRENDOVI

U budućnosti se može očekivati da pojedini vlasnici menjačnica, koje služe za konverziju „prljavog“ novca, otvaraju više menjačkih mesta, u cilju što većeg raslojavanja transakcija koje se obavljaju „prljavim“ novcem.

Postoji trend da će se „perači“ novca sve više udaljavati od banaka, koje su postale najorganizovaniji sektor kada je u pitanju sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, ka sektoru nebankarskih finansijskih institucija kao što su menjačnice i kompanije za elektronski transfer novca.

S obzirom da se ovaj sektor finansijskog tržišta sve više zakonski reguliše i da mu se posvećuje sve više pažnje kako kroz rigoroznije kontrole menjačkih mesta tako i kroz edukaciju zaposlenih u njima, treba očekivati da se sumnjive transakcije koje se tiču pranja novca i finansiranja terorizma prepoznaju u što većem broju i na taj način koliko toliko spreči

pranje određenog dela „prljavog“ novca koji u svakoj zemlji cirkuliše u veoma velikom iznosu i predstavlja ozbiljnu pretnju privredi svake zemlje.

Trend pranja novca preko menjačnica koji potiče od organizovanog kriminala, nastaviće se i dalje. U kom obimu će se odraziti na kretanje kurseva i tražnju najpopularnijih valuta u Srbiji (EUR, USD, CHF) zavisi od monetarne politike Narodne banke Srbije ali i svetske ekonomske krize koja utiče na ekonomsku i finansijsku situaciju u zemlji.

TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA KOD ADVOKATA I ADVOKATSKIH ORTAČKIH DRUŠTAVA

Advokat, kao lice koje odlično poznaje zakon, treba da ima sposobnost da reši probleme, odnosno unapredi interese osobe koju predstavlja, ali advokat mora biti i društveno odgovoran i da svojim delovanjem spreči vršenje krivičnih dela. Pojedini advokati, osim što odlično poznaju zakone koriste i sve „rupe“ u zakonima kako bi, kada posluju sa kriminalcima, svim takvim poslovima dali privid legaliteta. Teškoće u otkrivanju pranja novca su i u tome što se „perači“ često služe ljudima koji nemaju kriminalnu prošlost kao što su advokati.

Sve češće u sredstvima javnog informisanja možemo da pročitamo vest: da je po nalogu Tužilaštva za organizovani kriminal privedeno nekoliko osoba koje su osumnjičene za direktnu vezu sa narko dilerom. Među uhapšenim je i advokat koji se sumnjiči da je kao pripadnik organizovane kriminalne grupe, imao zadatak da novac stečen kriminalnim aktivnostima klana, investira kupujući preduzeća u procesu privatizacije. Ni na jednog pripadnika organizovane kriminalne grupe ne vode se nekretnine i preduzeća, već na njihove srodnike i na njihove advokate.

U čemu se ogleda opasnost po sistem o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma od strane advokata? Da li je etički kodeks dovoljan da spreči pojedine advokate da pomažu kriminalcima da „operu“ milione dinara, dolara, evra stečenih vršenjem krivičnih dela kao što su trgovina opojnim drogama, trgovina oružjem ili ljudima? Svaka država mora da izgradi sopstveni mehanizam borbe koji će da onemogući da advokati, kao i drugi obveznici budu upotrebljeni za „pranje“ nelegalno stečenih sredstava.

I u svetu a i u Republici Srbiji advokati i advokatske kancelarije obezbeđuju celokupnu dokumentaciju neophodnu za otvaranje i registrovanje firmi, prenos prava vlasništva, otvaranje, rezidentnih i nerezidentnih računa kod poslovnih banaka a takođe se javljaju i kao lica ovlašćena za raspolaganja sredstvima po navedenim računima. Advokati se javljaju kao učesnici u transakcijama: kao lica kao lica ovlašćena za raspolaganje sredstvima po računima lica sa kriminalnom prošlošću ili lica koja se dovode u vezu sa trgovinom narkoticima ili kao lica koja daju naloge bankama za transfere prema inostranstvu, obično za plaćanje firmama na of-šor destinacijama a plaćanja se obično vrše na osnovu fiktivne dokumentacije. Advokati smišljaju čitave šeme plaćanja koja pretpostavljaju osnivanje više firmi na of-šor destinacijama i otvaranje bankarskih računa tih firmi, obično u zemljama sa strogom bankarskom tajnom, pri čemu advokati i advokatske kancelarije obezbeđuju celokupnu dokumentaciju o osnivanju firme i ugovore na osnovu kojih se vrše transferi. U procesu privatizacije, advokati su učestvovali u kupovini preduzeća, krijući na taj način prave vlasnike kapitala. Uprkos Odluci NBS o uslovima pod kojim i načinu na koji rezidenti mogu držati devize na računu kod banke u inostranstvu, po kome nije dozvoljeno, otvaranje računa fizičkih lica u inostranstvu, veliki iznosi se, po različitim osnovima, transferišu sa računa advokata koji su otvoreni u inostranstvu, na njihove račune u Srbiji sa kojih se sredstva podižu u gotovini.

Razvojem informacionih tehnologija moguće je osnovati firmu i kontrolisati njeno poslovanje iz „virtuelnih kancelarija“ putem Interneta, odnosno moguće je otvarati tj. osnivati kompanije širom sveta, a naročito je to lako u of-šor zonama, kojih ima na desetine širom sveta. Postoji teza da je san svakog „perača“ novca da plati porez, međutim put koji treba da se pređe od

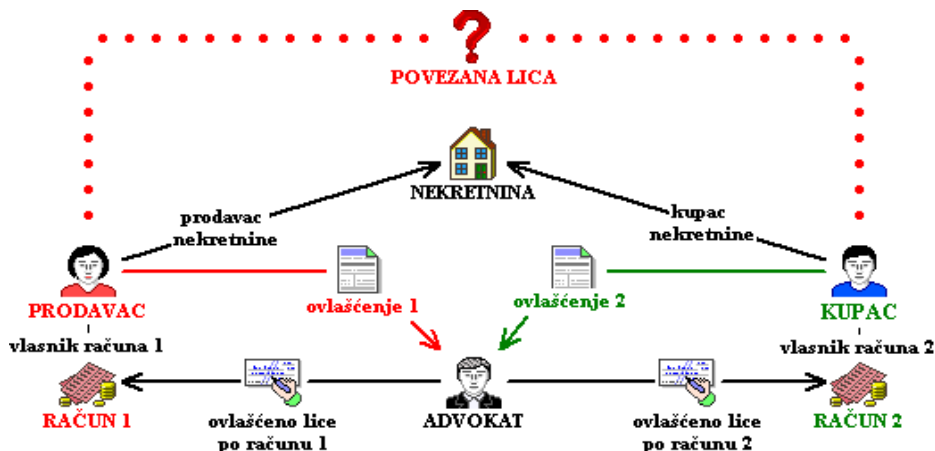
„prljavog novca“ do plaćanja poreza nije ni lak ni jeftin. Isto tako je uvreženo mišljenje da novac ne može da se „opere“ bez saveta računovođe i advokata. Postoji opasnosti da pravni savetnik, odnosno advokat, učestvuje u aktivnostima pranja novca ili finansiranja terorizma, ukoliko se pravni savet daje u svrhe pranja novca ili finansiranja terorizma koji podriva same temelje našeg društva. S druge strane, ukoliko advokat zna da klijent traži pravni savet u svrhe pranja novca ili finansiranja terorizma, a zbog opasnosti da tokovi „prljavog“ novca mogu da nanesu štetu stabilnosti i reputaciji finansijskog sektora i ugroze jedinstveno tržište, zajedno s primenom krivičnog prava učinjeni su preventivni napori u pogledu zaštite finansijskog sistema. Ako advokati na vreme upozore na neregularne i sumnjive transakcije i aktivnosti svojih klijenata i prijave ih Upravi za sprečavanje pranja novca, to je onda prva stepenica u celom procesu sprečavanja pranja novca, u kome još nema novca ali ima dokumenata (npr. Ovlašćenje dato advokatu da raspolaže sredstvima po računu, Ugovori o kupovini nepokretnosti ili privrednog društva, Ugovor o osnivanju kompanije na of-šor destinaciji, Ugovori o prenosu udela i sl.) na osnovu kojih treba da se realizuju određene novčane transakcije.

Sprečavanje pranja novca nije samo borba protiv kriminala već i nastojanje da se očuva integritet finansijskih ustanova i finansijskog sistema u celini. Primena procedura, obuka advokata ali i adekvatan nadzor nad radom advokata od strane Advokatske komore može da unapredi sistem sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

TIPOLOGIJE

- **Kupovina ili prodaja nepokretnosti**

Advokat pomaže u izvršavanju transakcija za stranku u vezi sa kupovinom ili prodajom nepokretnosti – isti advokat se javlja kao zastupnik i kao lice ovlašćeno po računima obe strane, i kupca i prodavca nepokretnosti

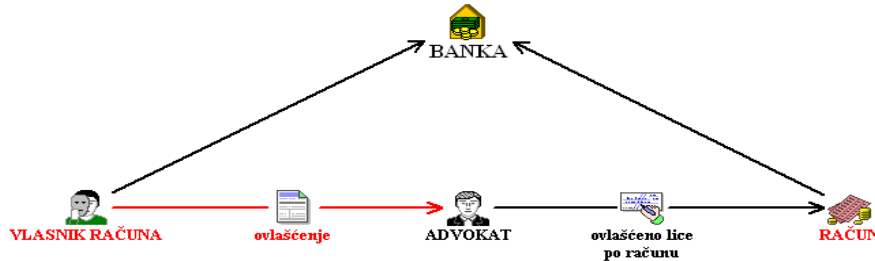
• **Prodaja ili kupovina privrednog društva**

Advokat pomaže u izvršavanju transakcija za stranku u vezi sa prodajom ili kupovinom privrednog društva - isti advokat se javlja kao zastupnik i kao lice ovlašćeno po računima obe strane, i kupca i prodavca privrednog društva.

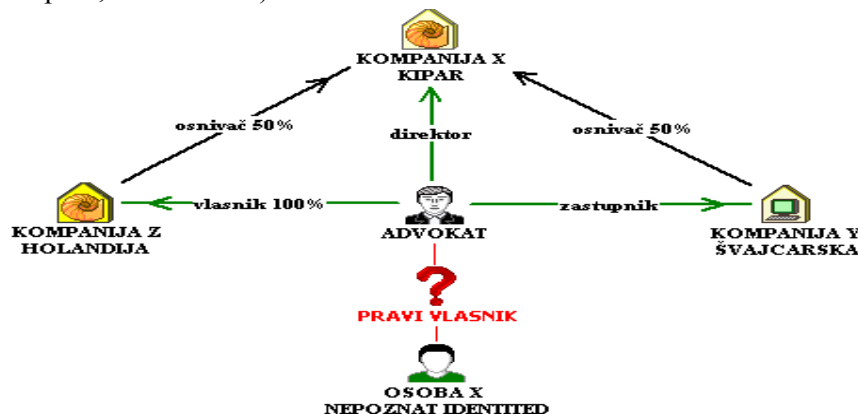
• **Planiranje ili izvršavanje transakcija od strane advokata**

Advokat pomaže u planiranju ili izvršavanju transakcija za stranku u vezi sa otvaranjem ili raspolaganjem računom kod banke (bankarskim računom, štednim ulogom ili računom za poslovanje sa hartijama od vrednosti) – advokat se javlja kao lice ovlašćeno po računu pripadnika organizovane kriminalne grupe i umesto njega obavlja sve transakcije po računu

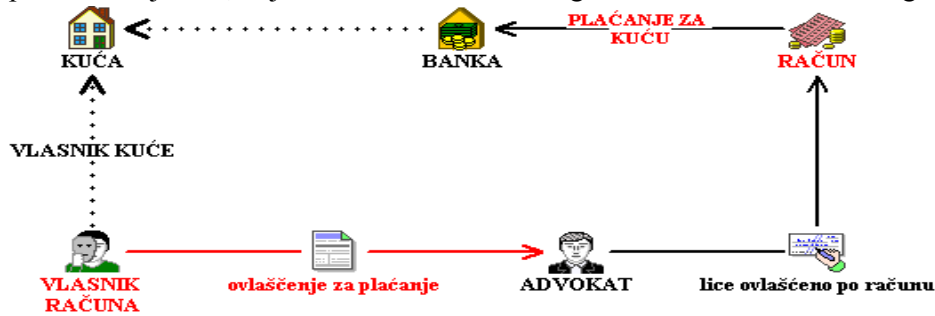
• **Pomaganje u poslovanju ili upravljanju**

Advokat pomaže u poslovanju ili upravljanju lica stranog prava – isti advokat se javlja na različitim funkcijama u stranim pravnim licima koja su osnovana u različitim državama (kao vlasnik, kao zastupnik, kao direktor)

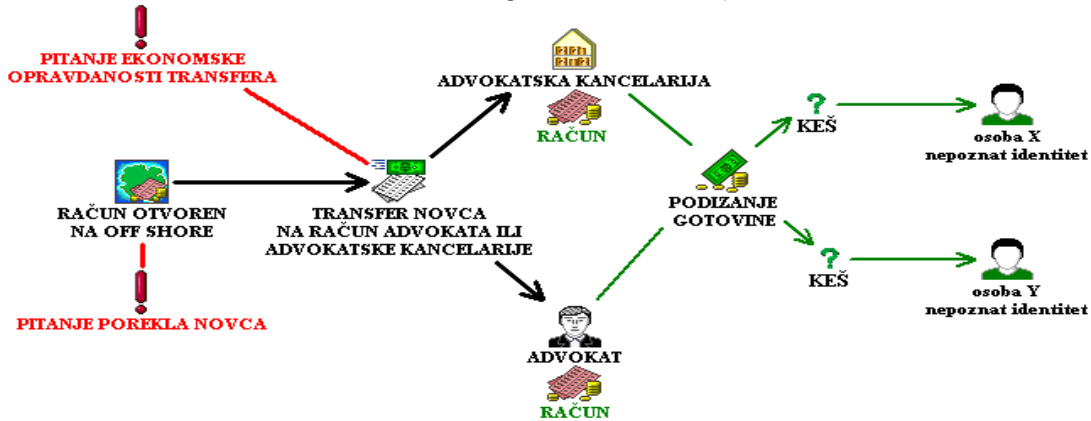
- **Obavljanje finansijskih transakcija**

Advokat u ime i za račun stranke, vrši finansijske transakcije u vezi sa nepokretnošću – advokat po ovlašćenju lica, koje se dovodi u vezu sa organizovanom kriminalnom grupom

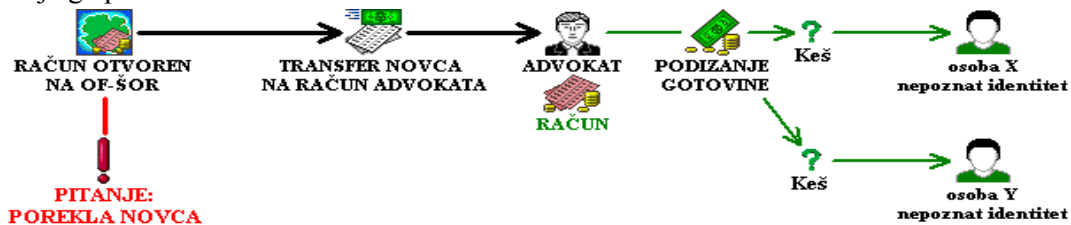
- **Korišćenje računa advokata ili njegove kancelarije**

Korišćenje računa advokata ili njegove kancelarije za transfer sredstava koji nema jasan ekonomski osnov – na račune advokata ili advokatske kancelarije, transferišu se sredstva za koja se sumnja da potiču od organizovanog kriminala, bez jasnog ekonomskog osnova (po osnovu marketinških ili arhitektonskih usluga, nasledstva i sl.)

- **Korišćenje ličnih računa advokata otvorenih u unostranstvu**

Korišćenje ličnih računa advokata, koji su otvoreni u zemlji i inostranstvu, za transfere novca koji nemaju jasnu ekonomsku logiku – transfer sredstava vrši se sa ličnih računa advokata, koji su otvoreni na of-šor destinaciji ili u zemljama sa strogo bankarskom tajnom, na lični račun koji je otvoren u banci u Srbiji. Advokat sredstva sa svog računa podiže u kešu i predaje ga pravim vlasnicima

PRIMER

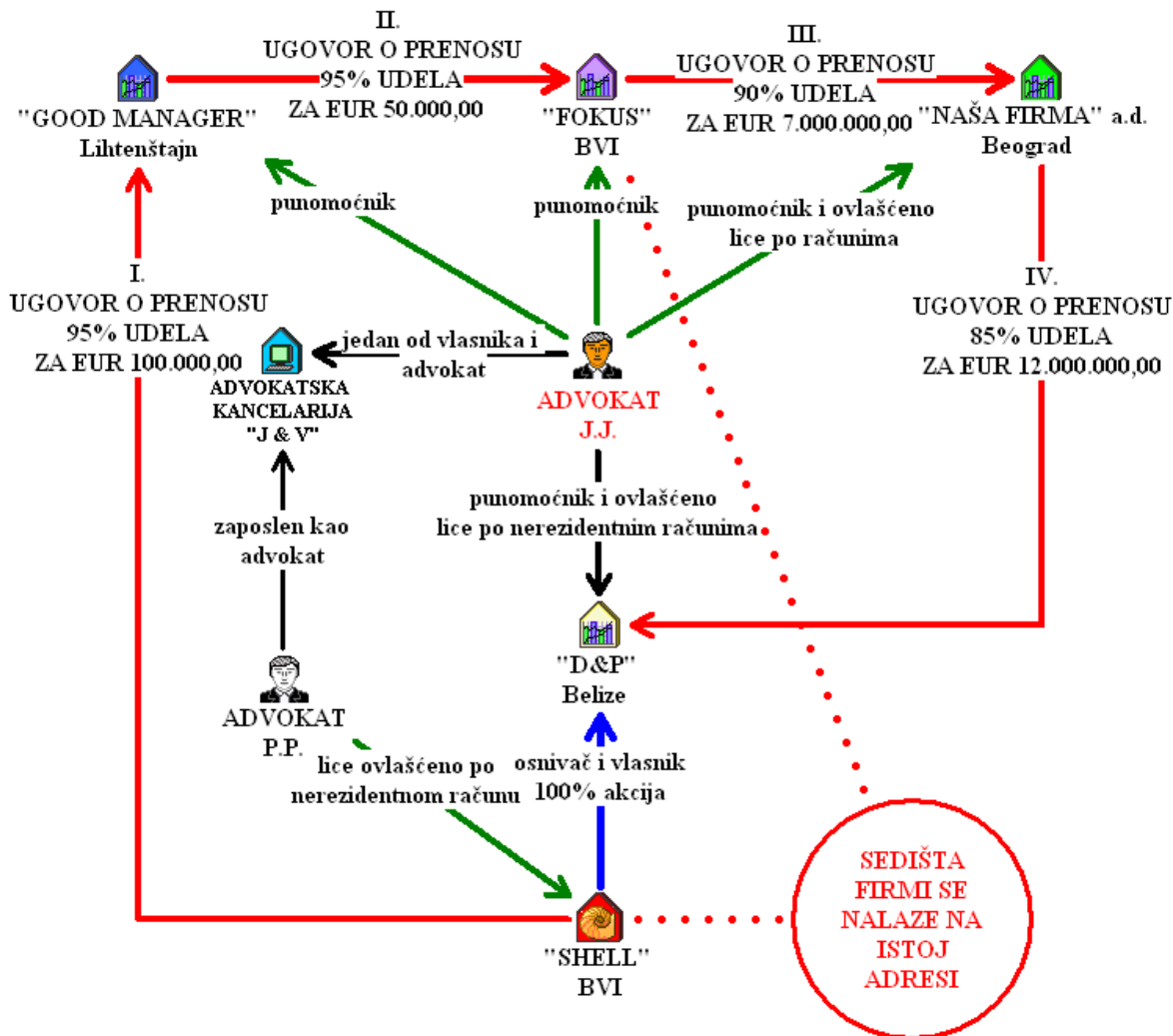
Da bi se u Srbiju transferisala sredstva stečena na nelegalan način, osnivaju se kompanije u of-šor zonama koje će poslužiti u svrhu prikrivanja a radi integracije tih sredstava u platni sistem zemlje. U kratkom vremenskom periodu, od svega nekoliko meseci, vrši se fiktivna prodaja kompanija povezanim licima, po cenama koje nemaju nikakvu ekonomsku logiku. Lica koja se javljaju kao punomoćnici svih učesnika u prenosima udela kompanija, su takođe povezana jer su zaposlena u istoj advokatskoj kancelariji.

Of-šor kompanija „Shell“, BVI kupuje 95% udela u firmi „Good Manager“, Lihtenštajn za EUR 100.000,00. Kompanija „Shell“ BVI posle nekoliko dana prenosi svoj udeo od 95% u firmi „Good Manager“, Lihtenštajn kompaniji „Fokus“ BVI za EUR 50.000,00 koja, posle izvesnog vremena, prodaje 90% učešća u kompaniji „Good Manager“ za EUR 7.000.000,00 kompaniji domaćoj firmi „Naša firma“ a.d. Na osnovu ugovora o prenosu 85% udela domaća firma „Naša firma“ a.d. prenosi kompanija „D&P“ Belize za EUR 12.000.000,00. Na ovaj način, vidi se da skok vrednosti udela, koji je nekoliko puta uvećan u kratkom vremenskom periodu, nije tržišno uslovljen i ekonomski realan. U suštini, radi se nelegalno stečenom novcu koji je preko of-šor firmi ubačen u platni promet zemalja u inostranstvu i na kraju ubačen u platni promet naše zemlje.

Osnivač of-šor kompanije „D&P“ Belize je of-šor kompanija „Shell“, BVI sa 100% udela. U svim transakcijama prenosa udela među navedenim kompanijama kao punomoćnici, zastupnici i lica ovlašćena po nerezidentnim računima javljaju se domaći advokati J.J. i P.P. Advokat J.J. je i jedan od vlasnika domaće advokatske kancelarije „J&V“. Kompanije „Fokus“ BVI i „Shell“ BVI nalaze se na istoj adresi. Ošigledno je da se radi o povezanim firmama, i to po vlasničkoj strukturi a takođe i po licima, odnosno advokatima, koji su punomoćnici i lica ovlašćena za raspolaganje po računima kako kompanija osnovanih na of-šor destinaciji tako i domaće firme „Naša firma“ a.d.

Indikatori koji ukazuju na sumnju na pranje novca:

- Stranka sklapa ili overava ugovore koji su neuobičajeni ili ekonomsko-poslovna pozadina ne opravdava ovakav način ugovaranja.
- Stranka obavlja transakcije s nekretninama za fizička i pravna lica, rezidente i/ili nerezidente koji su sa of-šor destinacija ili za of-šor firme
- Prodajna cena nekretnine, koju je stranka odredila, nije u skladu s cenama nekretnina na tržištu.
- Poslovni odnos nije usklađen finansijskim stanjem stranke, odnosno njenim uobičajenim poslovanjem.

TRENDOVI

Trend kupovine privrednih subjekata, nekretnina i zemljišta gde se kao stranke javljaju advokati, advokatske kancelarije ili lica koja nemaju kriminalnu prošlost, a da iza njih ostaju skriveni pravi vlasnici sredstava, nastaviće se i dalje. U ovakvim poslovima, pojedini advokati će se truditi da uvedu što više subjekata, fizičkih ili pravnih lica, koja su obično osnovana na of-šor destinacijama, sa računima otvorenim u zemljama sa strogom bankarskom tajnom, kao i da će se kao posrednici, javljati pojedina advokatska ortačka društva koja posluju u više zemalja. Takvi advokati će se javljati i kod realizacije poslova vezanih za kupovinu imovine preduzeća koja su u stečaju.

Ukoliko se nešto ne učini na globalnom nivou, što sigurno nije za očekivati u skorijoj budućnosti, nastaviće se trend osnivanja firmi u poreskim rajevima, otvaranja nerezidentnih računa u okruženju i „upravljanja prljavim“ sredstvima iz određenih advokatskih kancelarija,

koje će zahvaljujući novim tehnološkim dostignućima više vremena trošiti da osmisle celu šemu pranja novca nego da je realizuju kroz transfere novoosnovanih firmi.

Krediti će biti sve skuplji ali, uprkos tome, verovatno će se nastaviti trend podizanje kredita sa 100% depozitom i njihovo prevremeno vraćanje radi kupovine nekretnina ili privrednih društava. Advokati će se, kao i do sada, javljati kao lica koja učestvuju u ovakvim transakcijama.

Transferi sredstava, na lične račune advokata ili advokatskih kancelarija, po raznim osnovama, nastaviće se i u narednom periodu. Na ovaj način, nakon što sredstva sa računa podigne u gotovini, advokat sredstva predaja pravom ili pravim vlasnicima, i na taj način krije identitet vlasnika sredstava.

Završetak procesa privatizacije uticaće na smanjenje krivičnih dela pranja novca, zbog mogućnosti ulaganja „prljavog“ novca u kupovinu privrednih društava koja se privatizuju. I dalje će postojati tendencija ulaganja „prljavog“ novca u kupovinu poljoprivrednog zemljišta.

Liberalizacija spoljnotrgovinskog i deviznog poslovanja, takođe će uticati na povećanje rizika od pranja novca. Kako je sve teže, sredstva stečena kriminalom ubaciti u finansijske tokove, potrebno je da advokati osmisle i kroz dokumentaciju proprate najsloženije transakcije koje će uključivati firme osnovane u tzv. „poreskim rajevima“, domaće firme, transfer novca u ili iz zemalja sa strogom bankarskom tajnom, fizička lica i transfere po raznim osnovama (kreditu koje firme uzimaju od firmi u inostranstvu, marketinške usluge, avansno plaćanje robe i usluga, itd).

TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA U SEKTORU RAČUNOVODSTVA

Sva pravna lica i preduzetnici dužni su da vode poslovne knjige, vrše procenu imovine, obaveza, prihoda, rashoda i sastavljaju finansijske izveštaje u skladu sa zakonskom regulativom i međunarodnim računovodstvenim standardima. Finansijski izveštaji podrazumevaju principe potpunosti, obuhvatanja svih računovodstvenih kategorija (sredstava, obaveza, sopstvenih izvora, prihoda i rashoda).

Odgovornost za sastavljanje finansijskih izveštaja, pored menadžmenta leži i na računovođama. Računovođe zaposlene u pravnim licima za koje sastavljaju finansijske izveštaje, nisu obveznici po Zakonu o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

Ukoliko pravna lica ili preduzetnici povere na osnovu ugovora sa drugim pravnim licima ili preduzetnicima, registrovanim za pružanje računovodstvenih usluga i vođenje poslovnih knjiga, oni su obveznici i dužni su da preduzimaju mere i radnje u skladu sa Zakonom.

Računovodstveni sektor je veoma specifičan jer je prisutan u svim oblastima i delatnostima privrede. Kroz računovodstvo svakog pravnog subjekta registruju se sve poslovne promene. Zadatak računovodstva je da evidentira te promene na osnovu računovodstvenih isprava kao što su ugovor, odluka, rešenje, račun. Zato je računovodstveni sektor veoma osetljiv na sve manipulacije, jer bilo kakav pokušaj prikrivanja ili krivog prikazivanja stavki u poslovnim knjigama može dovesti do ozbiljnih posledica za poslovanje privrednog subjekta. Svi oblici privrednog kriminala, uključujući pranje novca, korupciju, poreske utaje, investicione prevare i slično u sebi sadrže falsifikovanje dokumentacije i fabrikovanje lažnih finansijskih izveštaja. Računovođa je veoma teško da proceni da li je poslovna dokumentacija, koja je podneta na knjiženje lažna ili regularna, odnosno da li je na knjiženje podneta celokupna dokumentacija, što je osnovni zahtev međunarodnih računovodstvenih standarda. To podrazumeva opšte i integralno uključivanje svih elemenata računovodstvenih kategorija u knjigovodstvo u cilju sprečavanja raznih zloupotreba.

Angažovanje računovodstvenog sektora je veoma atraktivno za potencijalne „perače“ novca iz razloga što svaka računovodstvena isprava koja se daje na knjiženje, ukoliko poseduje formalnu ispravnost biće proknjižena bez obzira da li su se dogodile poslovne promene ili ne.

Zloupotrebe u računovodstvu su zapravo rizik objektivnog finansijskog izveštavanja. Kroz računovodstvo pravnog subjekta moguće je izvršiti knjiženja lažne dokumentacije (lažnih prihoda, lažnih rashoda, prikrivanje obaveza i troškova) što će dovesti do lažnih finansijskih izveštaja. Sva ova krivična dela mogu prethoditi pranju novca što može imati posledice po celokupni društveno ekonomski sistem države.

Iskustva Uprave koja ima u radu na predmetima i drugih državnih organa (tužilaštava i inspeksijskih organa) pokazuju da je računovodstveni sektor bio jedna od ključnih poluga kriminalnih struktura u pojedinim slučajevima pranja novca iz razloga što je nakon učinjene kriminalne radnje bilo potrebno da se kroz knjigovodstvo napraviti privid legalnosti za određene transakcije.

TIPOLOGIJE

- **Fiktivni prihodi**

Fiktivni prihodi podrazumevaju nepostojanje stvarnih kupaca. Prave se fiktivni računi po osnovu prometa roba i usluga, vrši se njihovo knjiženje a da neće doći do priliva sredstava na račun klijenta. Na ovaj način povećavaju se prihodi što ima za posledicu povećanje dobiti koja nema pokriće u novčanim tokovima. U finansijskim izveštajima iskazuju se i potraživanja za koja se unapred znalo da su nenaplativa i da će u nekom narednom periodu biti otpisana.

- **Prodaja proizvoda i usluga povezanim licima po cenama znatno višim od tržišnih i zaračunavanja nerealno visokih kamata**

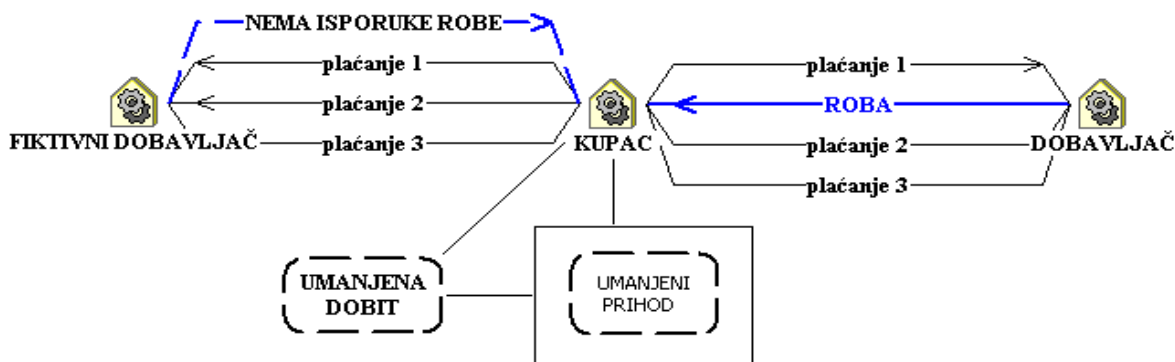
Fakturišu se i knjiže proizvodi i usluge povezanim licima po nerealno visokim cenama koje su znatno više od tržišnih, i na taj način se stvara pogrešna slika o uspešnosti u poslovanju pravnih lica. Iskazuju se uvećani prihodi i dobit kod svih povezanih lica što u finansijskim izveštajima stvara lažne slike o uspešnosti poslovanja, pri čemu se stvara mogućnost učešća na tenderima za određene poslove ili za podizanje kredita kod komercijalnih banaka. Najčešće se ova tipologija koristi kod podizanja kredita Fonda za razvoj, jer su uslovi kreditiranja najpovoljniji. Po pravilu, ove firme se posle dobijenog kredita koji se podiže sa računa u gotovini, veoma brzo gase ili se sele u druge pravne jurisdikcije (najčešće na KiM) a krediti se nikada ne vrate.

- **Precejavanje ili umanjnje neto imovine**

U zavisnosti od potreba i interesa često se dešava da privredni subjekti precene ili podcene neto imovinu i poslovne rezultate. Naime, lažno se prikazuju prihodi, rashodi, potraživanja, troškovi i imovina.

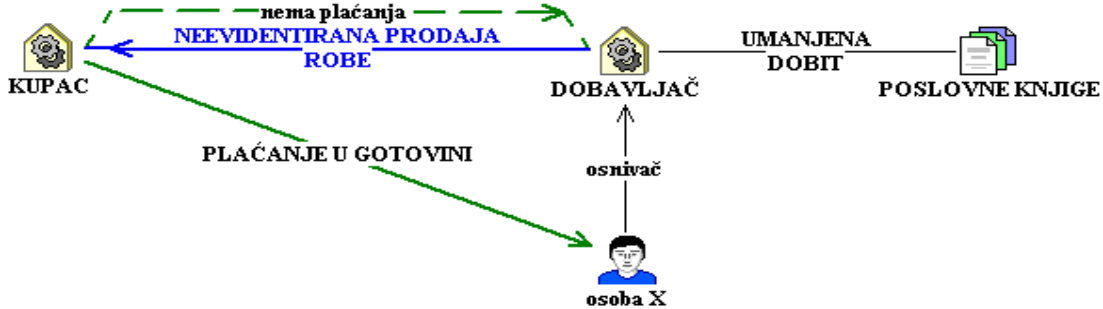
- **Višestruke isplate za isti proizvod ili uslugu**

Za isti proizvod koji je nabavljen ili uslugu koja je izvršena, vrši se plaćanje više puta istom ili drugom dobavljaču. U ovom slučaju postoje novčani tokovi koje u celosti ne prati promet roba i usluga već samo fiktivna dokumentacija.

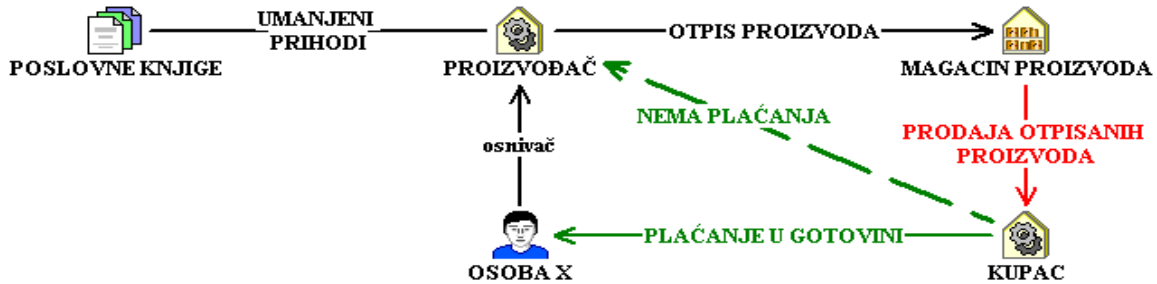
• **Neevidentiranje poslovnih transakcija**

U ovakvim slučajevima dolazi do prometa roba i usluga, ali se transakcije neevidentiraju u poslovnim knjigama i nema novčanih tokova koji prate nastale transakcije. Na ovaj način se dolazi do gotovog novca, koji se koristi za razne nezakonite svrhe.

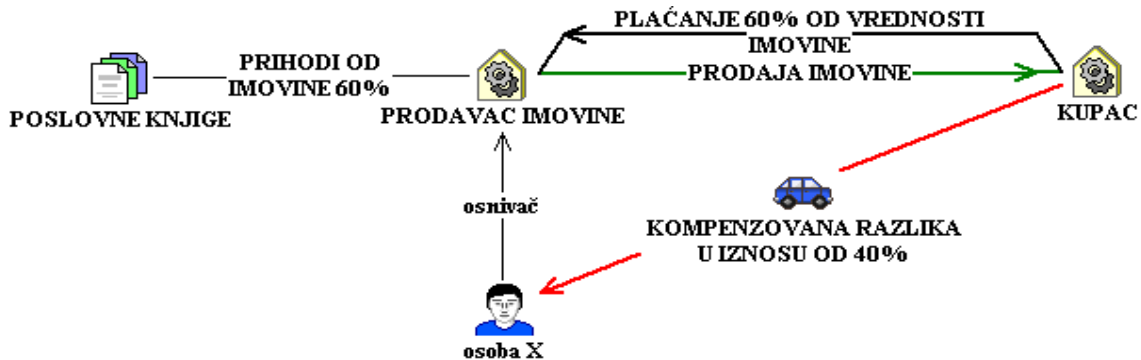
• **Otpisi proizvoda**

Usled fiktivnog uvećanja rashoda, putem otpisa proizvoda, koji nastaju kao posledica raznih faktora kao što su: viša sila, manjkovi koji nastaju kao posledica krađa, propadanja proizvoda zbog atmosferskih uticaja, kvara zbog neadekvatnog smeštaja, loma i slično dolazi do povećanja rashoda, smanjenja prihoda i dobiti. Otpisana roba se prodaje za gotov novac.

• **Prodaja imovine po cenama znatno nižim od tržišnih**

U ovim slučajevima se razlika plaća u gotovini ili se kompezuje za određena materijalna dobra kao što su trajna potrošna dobra, roba široke potrošnje, umetnička dela, nakit i sl.

- **Uvećane fakture u spoljnotrgovinskom prometu**

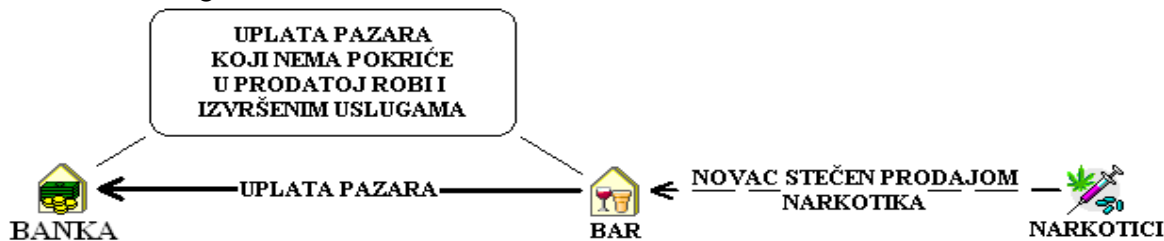
- **Uvoz:** Roba od proizvođača u inostranstvu dolazi direktno do kupca u zemlji a fakturu ispostavlja druga firma, najčešće sa of šor destinacija, uvećanu za određeni iznos. Najčešće je of šor firma vlasništvo firme u našoj zemlji, koja vrši uvoz ili je isti osnivač za obe firme. Kasnije se of šor firma javlja kao investitor u našoj zemlji gde investira novac koji je uplaćen preko uvećanih faktura, pri čemu koristi pogodnosti koje država daje stranim investitorima.
- **Izvoz:** Roba koja se izveze u inostranstvo fakturiše se po uvećanim cenama, sa namerom da se prilikom plaćanja iz inostranstva u platni sistem ubace sredstva koja su stečena na nelegalan način. Mešanjem sa legalnim sredstvima legalizuju se i nelegalna sredstva.
- **Usluge:** Po računima iz inostranstva, najčešće ispostavljenih od strane of šor firmi, plaćaju se neizvršene usluge, najčešće na nerezidentne račune tih firmi otvorenih u zemljama u okruženju. Novac se podiže u gotovini i umanjen za proviziju vraća vlasnicima firmi u zemlji, koje su ga i uplatile po osnovu neizvršenih usluga.

- **Ulaganje gotovog novca kroz nabavke repromaterijala**

Gotov novac koji potiče iz neke nelegalne aktivnosti se neevdentira kao ulaz gotovine već se meša sa legalnim sredstvima prilikom nabavki repromaterijala koji služi za proizvodnju. Ovaj način mešanja sredstava je posebno zastupljen u građevinarstvu gde se i jedan deo usluga plaća gotovinom koja je stečena na protivzakonit način.

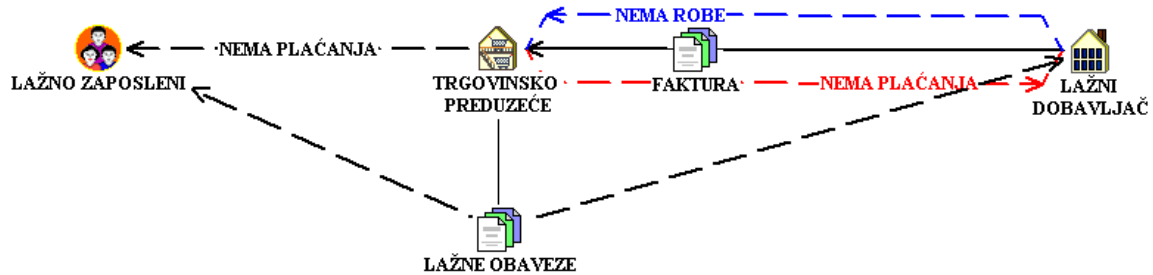
- **Evidentiranje uplata gotovine koja nema pokriće u prodatoj robi i izvršenim uslugama**

Nelegalna gotovina se uplaćuje kroz pazare maloprodaje, restorana, priređivača igara na sreću, kockarnica, preduzetnika koji plaćaju paušalne poreze i slično. a da nije prodata roba ili izvršene usluge.

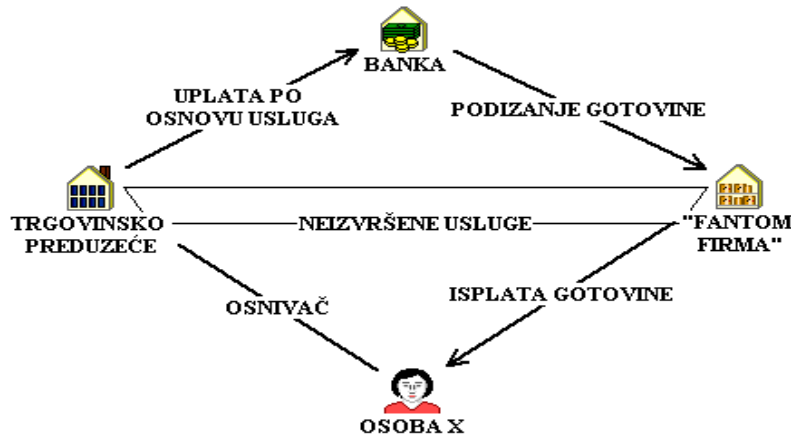
- **Stvaranje lažnih obaveza**

Putem lažnih nabavki roba, usluga i fiktivno zaposlenih radnika stvaraju se lažne obaveze koje ne prate novčana plaćanja već se samo u finansijskim izveštajima iskazuju lažni rezultati poslovanja. Na ovaj način se povećavaju rashodi i troškovi poslovanja, a umanjuje dobit i obaveze prema državi.

- **Podizanje gotovine sa računa preduzeća radi lažnog otkupa poljoprivrednih proizvoda i sekundarnih sirovina.**

Određena pravna lica uplaćuju novac po osnovu fakturisanih usluga koje nisu izvršene, na račune preduzeća koja su osnovana sa ciljem da posluju u kratkom vremenskom periodu. Novac se sa računa tih firmi podiže po osnovu otkupa poljoprivrednih proizvoda i sekundarnih sirovina pri čemu se prave lažni otkupni blokovi, kojima se dokazuje da je otkup izvršen. Novac, koji je podignut u svrhu otkupa, vraća se vlasnicima firmi koje su izvršile uplate po osnovu usluga, umanjen za proviziju.

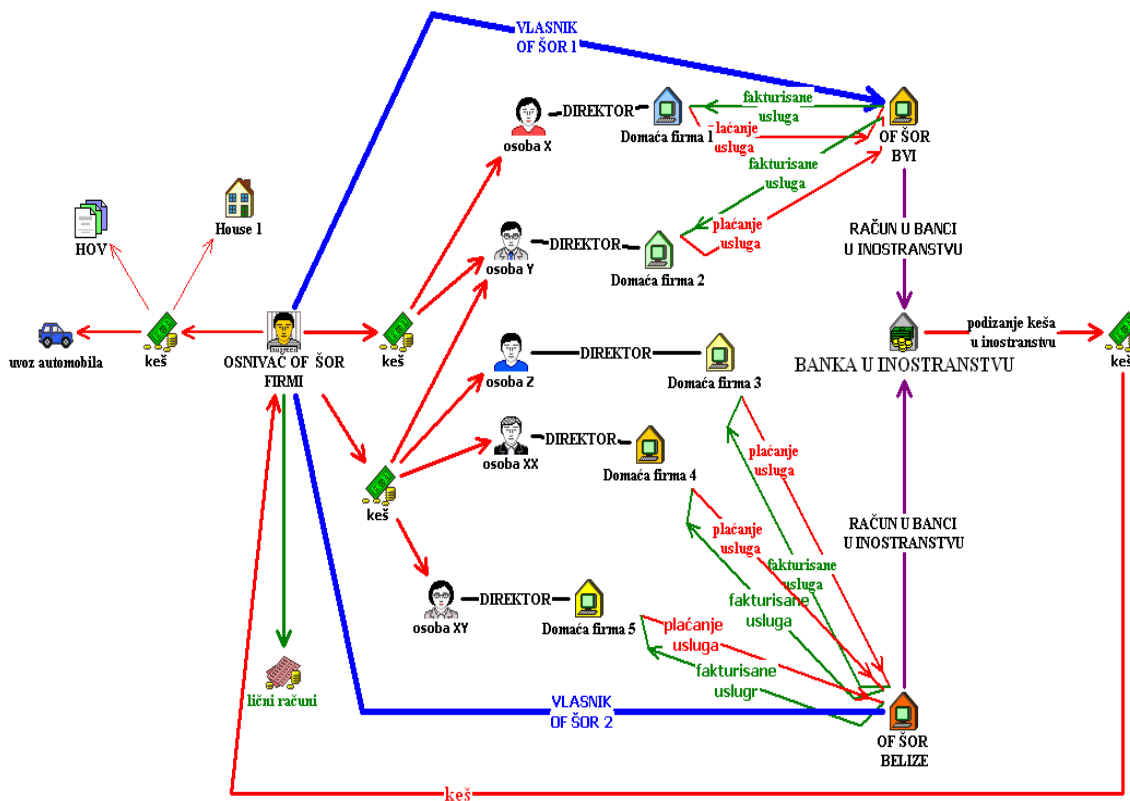

PRIMER

Osnivač of šor firmi stupa u kontakt sa vlasnicima i direktorima određenih pravnih lica kojima je potreban gotov novac u privatne svrhe (kupovina nekretnina, automobila, hartija od vrednosti i slično). Dogovaraju se da na osnovu profakture, koje će ispostaviti of šor firme, izvrše uplate na njihove račune po osnovu usluga koje neće biti izvršene. Novac sa računa of šor firmi se podiže u gotovini i umanjeno za proviziju isplaćuje se vlasnicima i direktorima firmi koje su izvršile uplatu tog novca.

Indikatori koji navode na sumnju:

- Nabavka usluga koje nikada nisu bile predmet poslovanja firme, bez jasnog ekonomskog opravdanja;
- Fakturisane usluge, za koje se ne može sa sigurnošću reći da su izvršene.

TRENDOVI

Iskustva iz ranijeg perioda govore da su mnoge fantom i regularne firme uz pomoć pojedinih računovođa pravile lažnu dokumentaciju u širokom spektru poslovanja, od košenja travnjaka do izrade softvera i čipova koji se koriste u avio industriji. Zbog toga će se stručnost i znanje računovođa koristiti od strane potencijalnih „perača“ u svrhu fabrikovanja lažne dokumentacije, koja se evidentira kroz poslovne promene i stvara lažnu sliku o poslovanju pravnog subjekta, izraženoj kroz finansijske izveštaje.

Zbog realnih mogućnosti da se kroz računovodstveni sektor stručno prikriju tragovi „prljavog“ novca angažovanje sektora će i dalje biti atraktivan za potencijalne „perače“ novca. Pojedine računovođe i dalje će obavljati neke od veoma korisnih poslova za svoje klijente „perače“ kao što su potencijalna ulaganja nelegalno stečenog novca ili sklanjanje tih sredstava van domašaja radi izbegavanja budućih obaveza, obavljanja finansijskih transakcija u ime klijenta iz oblasti platnog prometa u zemlji i inostranstvu, vršiti valutnu konverziju i konverziju imovine, vršiti kupovinu i prodaju akcija, savetovati klijente o izbegavanju poreskih obaveza, savetovati kako stvoriti lažne prihode i rashode.

Pojedine računovođe će biti glavni kreatori zametanja tragova „prljavom“ novcu koji je stečen na nelegalan način tako što će taj novac prebacivati što više sa jednog na drugi račun, kako bi se odvojio od svojih izvora i na kraju dobio prividan legalitet.

Jedna od mera za kreiranje povoljne etičke i profesionalne klime u pravnom subjektu jeste usvajanje i kontrolisana primena etičkog kodeksa ponašanja i licenciranja računovođa. Licenciranje računovođa je neophodnost, jer samo licencirani računovođa može snositi odgovornost za lažna knjiženja koja nemaju svoju logiku.

Povećanju broja zloupotreba u računovodstvenom sektoru pogoduje mali broj otkrivenih krivičnih dela, blaga kaznena politika i nejasna zakonska regulativa, koja je podložna čestim promenama. U prilog ovome govori činjenica da je samo Zakon o akcizama, u periodu od 2001. do 2009. godine menjan tridesetdevet puta. Samo jedan deo kriminalnih radnji se procesuiraju, a i kada slučajevi dospeju na sud, ti postupci dugo traju i u znatnom broju slučajeva dolazi do zastarevanja krivičnog gonjenja.

TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA U SEKTORU REVIZIJE

Pravna lica koja imaju status srednjeg i velikog preduzeća, imaju obavezu da vrše reviziju računovodstvenih izveštaja najmanje jedanput godišnje, u cilju pružanja objektivog dokaza da finansijski izveštaji nepristrasno predstavljaju finansijsko stanje i rezultate poslovanja pravnog lica u svakom bitnom pogledu.

Finansijske izveštaje prikazuje klijent, a ne revizor, koji u ime klijenta daje mišljenje, pa je za finansijske izveštaje odgovorno posloводство, a ne revizor. Revizor treba da pruži određenu pažnju koja se od njega očekuje kao od stručne osobe, i snosi pravnu odgovornost za svoju reviziju i mišljenja.

Budući da se od revizije očekuje da postane sredstvo za povećanje sigurnosti informacija koje koriste donosioci odluka, revizija postaje jedan od nezaobilaznih instrumenata otkrivanja i sprečavanja grešaka i prevara.

Savremene finansijske tokove karakteriše brzo obavljanje ogromnog broja poslovnih promena uz upotrebu računarske tehnologije i uz smanjeno korišćenje gotovog novca i papirnih dokumenata. Kriminalne radnje u finansijskim izveštajima, stalni su pratioci revizorske prakse po pitanju odgovornosti revizora za njihovo otkrivanje. Obzirom da se u nezavisnoj reviziji provere vrše na osnovu uzorka, ne može se od revizora očekivati da otkrije sve slučajeve nepridržavanja zakona. Njegova profesionalnost, znanje, iskustvo i poznavanje poslovanja klijenta može pružiti dobru osnovu za prepoznavanje određenih radnji i aktivnosti koje nisu u skladu sa zakonom.

Revizor ima i zakonsku odgovornost koja se može posmatrati sa stanovišta odgovornosti za otkrivanje i nepridržavanje propisa pravnih lica i računovođa kod sastavljanja finansijskih izveštaja i odgovornosti za pogrešno izraženo mišljenje o finansijskim izveštajima.

Tipologije potencijalnog pranja novca revizije i računovodstva su potpuno iste (vidi računovođe) s tim da se kroz računovodstveni sektor pokušavaju prikriti kriminalne radnje i da se te radnje pokušavaju ozakoniti kroz finansijske izveštaje a zadatak revizije je da otkrije slučajeve manipulacije izveštajima u cilju prikazivanja boljih ili lošijih poslovnih rezultata, koji su posledica kriminalnih radnji.

Retko se kriminalna radnja odmah i u potpunosti otkrije kao jedna celina sastavljena od povezanih transakcija, koja je potkrepljena dokumentacijom. Ona je prikrivena i njeno otkrivanje i razumevanje je u najvećem broju slučajeva teško i može se porediti sa pravljenjem mozaika ili slagalica određenih slika.

Uloga revizije u otkrivanju zloupotreba u privredi je umanjena i zbog mogućnosti odustajanja od revizije i angažovanja druge revizorske firme kao i zbog činjenice da nezavisne revizore plaća klijent. Kako revizora plaća klijent, a pri vršenju revizije finansijskih izveštaja potrebna je bliska saradnja sa poslovdstvom, jasno je da je potpuna nezavisnost revizora teško ostvarljiva. Veza revizora sa klijentom je stoga osetljiva i komplikovana i zato za razliku od revizije, druge uslužne delatnosti skoro isključivo imaju obavezu samo prema klijentima.

Situaciju kod revizije dodatno komplikuje postojanje tri suprotstavljene strane i to: revizori (revizorska firma), menadžeri i vlasnici kapitala kao korisnici revizorskih mišljenja.

U revizorskoj praksi mogući su određeni uticaji, pa se u određenom momentu može posumnjati u objektivnost revizorskog mišljenja.

Ti uticaji mogu biti sledeći:

- **Pritisci**

Pritisci koji utiču na nezavisnu poziciju revizora su iz različitih aktivnosti, odnosa i okolnosti koji mogu uticati na pristrasnost u reviziji.

- **Stručnost revizora**

Nestručan ili manje stručan revizor je spremniji da prihvati tuđe mišljenje.

- **Sukob interesa**

Revizor može biti u situaciji da proverava finansijske izveštaje klijenta kome istovremeno pomaže u vođenju finansijskih poslova.

- **Nerevizijski prihodi**

U poslednje vreme poraslo je učešće nerevizijkih prihoda od nerevizijskih usluga u strukturi prihoda revizijskih firmi. Ne može se očekivati da će revizor obelodaniti greške i nepravilnosti, koje su nastale obavljanjem njegovih nerevizijskih usluga.

- **Postojanje bliskih odnosa iz prethodnog perioda**

Prelazak revizora na radno mesto u kompaniju, nad kojom je obavljao reviziju, može imati lošeg uticaja na nezavisnost revizije u narednom periodu.

- **Porodični i lični odnosi**

Kada na poslovima računovodstva i finansija radi blizak rođak, bračni drug, deca, roditelji može se očekivati da revizorski izveštaj i mišljenja budu pristrasni.

- **Klijent ima značajno učešće u strukturi prihoda revizijske firme**

Ukoliko revizor ima svoje učešće u strukturi prihoda revizorske firme, mogu se očekivati direktne ili indirektno ucene koje mogu narušiti nezavisnost revizije

- **Revizor ima finansijskog interesa u kompaniji u kojoj obavlja reviziju**

Revizor koji poseduje akcije (akcionarsko društvo) nema interesa da iskaže objektivni prikaz finansijske pozicije preduzeća.

- **Zastrašivanje**

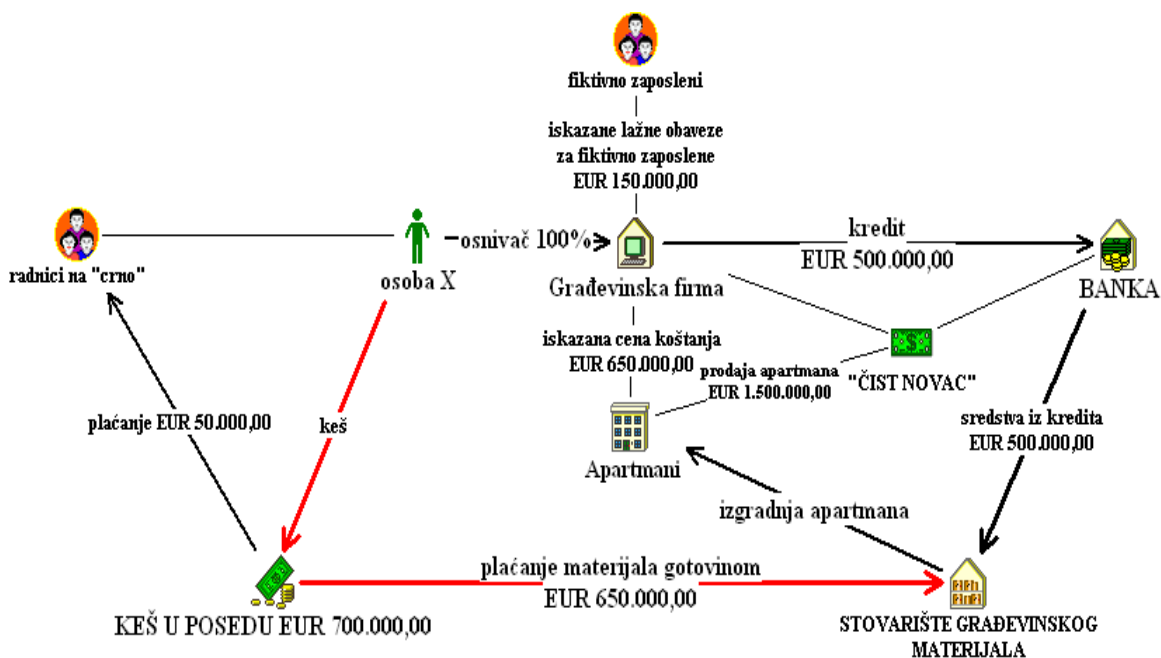
Pretnja rukovodstva i zaposlenih kod klijenta revizije mogu da utiču da revizorki izveštaj i mišljenje budu nekorektni.

PRIMER

Vlasnik građevinske firme poseduje u gotovini određenu sumu nelegalno stečenog novca. Da bi taj novac, bar prividno legalizovao vrši nabavku građevinskog materijala, plaćanjem delom u gotovini nelegalno stečenim sredstvima, a drugi deo plaća sredstvima iz kredita, koji je podigao kod jedne komercijalne banke. Kredit je obezbeđen sa 100% depozitom, takođe nelegalno stečenim sredstvima. Vlasnik ove firme u poslovnim knjigama iskazuje obaveze za fiktivno zaposlene radnike po osnovu plata, poreza i doprinosa. U suštini, radnu snagu plaća nelegalno stečenom gotovinom, bez poreza i doprinosa. Troškove nabavke građevinskog materijala u poslovnim knjigama iskazuje samo u delu koji je plaćen bezgotovinski, iz kreditnih sredstava. Izgrađene stambene jedinice se prodaju po tržišnim cenama, i tako se nelegalna sredstva legalizuju.

Indikatori koji navode na sumnju:

- Knjiženje promena na osnovu neverodostojne dokumentacije
- Prijemnice repromaterijala se drže odvojeno i ne spajaju sa ulaznim fakturama
- Velika fluktuacija radne snage

TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA NA TRŽIŠTU KAPITALA

Tržište kapitala u Republici Srbiji je „relativno mlado“, s obzirom da je ozbiljno tržišno trgovanje zasnovano na priznatim standardima prometa hartija od vrednosti počelo u 2001. godini uvođenjem nove zakonske regulative, a time i razvoja novih pravila koja do tada nisu važila. Samim tim i uloga posrednika (brokersko dilerskih društava) je dobila novu i kvalitetniju dimenziju u trgovanju hartijama od vrednosti na berzanskom i van berzanskom trgovanju.

Osnovna karakteristika srpskog tržišta kapitala je da se trgovanje hartijama od vrednosti odvija u uslovima plitkog i nerazvijenog tržišta, informacione asimetrije i niskog nivoa korporativne kulture. Tome u prilog govore i podaci da je na „Beogradskoj berzi“ listirano svega nekoliko preduzeća, a da su brojne kompanije listirane „po sili zakona“ i to su uglavnom preduzeća koja su privatizovana u prethodnom periodu.

Uspesi koje je Tržište kapitala ostvarilo, a pre svega nagli rast prometa Beogradske berze i nagli rast vrednosti akcija do sredine 2007. godine je za nama usled pojave globalne ekonomske krize od druge polovine iste godine. Kriza je prouzrokovala nagli i velik pad obima trgovanja na Berzi, a time i pada vrednosti indeksa akcija.

Objektivno gledajući, tržište kapitala je u padu u poslednje četiri godine i trenutno se ne nazire ubrzan oporavak. Tržište nije likvidno i nema pojačanog interesovanja za trgovanjem HOV od strane domaćih i stranih investitora.

Iako nerazvijeno i „neatraktivno“ ono nije bilo imuno na pranje novca i pokušaje pranja novca o čemu svedoče iskustva Uprave gde su uočeni primeri tokova novca na tržištu kapitala koji ukazuju da je bilo pranja ili bar pokušaja pranja novca.

• Osetljivost i povredljivost tržišta kapitala na pretnje od pranja novca

Pre nego što navedemo iskustva u borbi protiv pranja novca i trendove koji su bili aktuelni na tržištu kapitala, ukratko možemo navesti zašto je tržište kapitala u Srbiji bilo kanal i veliki potencijal za pokušaje pranja novca.

Osnovni razlozi „povredljivosti“ tržišta kapitala mogli bi se svesti na sledeće:

- ponuđen je novi rastući sektor investiranja slobodnog kapitala, a time i nezakonito stečenog kapitala čiji vlasnici su vrlo rado prihvatili nove mogućnosti plasiranja u legalne tokove;
- „perači“ novca vole složene tehnike i brojne mogućnosti plasiranja kapitala, a investiranja u hartije od vrednosti im je omogućilo slojevito prikriivanje i teže identifikacije tokova novca;
- razvoj tržišta kapitala je pratilo, a i dalje je to trend, da je šira javnost prilično neobrazovana po pitanju participacije u vlasništvu privrednih društava putem akcionarstva. Kultura i svest o tome su u procesu razvoja i tu se pokazuju postepeni pomaci. Kriminalcima takav ambijent i svest odgovara jer im daje veći manevar iz razloga što manji broj ljudi razume „šta oni to rade“ i kako „peru novac“;

- kada pogledamo istoriju razvoja tržišta kapitala u Republici Srbiji, vidimo da je naše „akcionarstvo“ nastalo dobrovoljno ili stihijski (besplatne podele akcija radnicima do 2001.godine). Ti isti mali, „nelikvidni akcionari“ u većini slučajeva su kasnije „vrbovani“ i manipulisani da prodaju svoje akcije za, uglavnom, gotovinske nadoknade. „Prljav“ kapital je vrlo brzo prepoznao svoju ciljnu grupu.
- nivo znanja istražnih organa koji se bore protiv kriminala prisutnog na tržištu kapitala sigurno nije bio dovoljno razvijen. I dalje se postavlja pitanje nivoa njihovog kvalitetnog obrazovanja, kao i mogućnosti da se na brz i efikasan način suprotstave kriminalcima i „peračima“ novca što je kriminalcima jako dobro bilo poznato, pa je i to jedan od motiva koji ih je ohrabrivao da iskoriste tržište kapitala kao jedan od sektora u svojoj strategiji pranja novca.
- bitna je i odrednica da regulatorno telo koje reguliše tržište kapitala, Komisija za hartije od vrednosti nije imala zadovoljavajuću zakonsku samostalnost, a time i kvalitetan nadzor (kontrolu) koja bi joj dala automatsko pravo efikasnog dejstva u sprečavanju nepravilnih i nedozvoljenih radnji.
- kriminalci („perači“ novca) su prepoznali tržište kapitala kao izvanredan i složen kanal da vešto integrišu „prljav“ novac i time legalizuju svoje poslovanje kupovinom i sticanjem likvidnih i zdravih tržišnih akcionarskih kompanija, kao jednog od najjačih motiva za plasiranje nelegalno stečenog novca. Sama zakonska regulativa ih je upućivala na tržište kapitala (Zakon o preuzimanju akcionarskih društava).

Iskustva Uprave za period od 2002. godine do 2010. godine kada su pokušaji pranja novca u pitanju mogu se grupisati u sledeće sumnjive aktivnosti koje su se odvijale na tržištu kapitala:

- dematerijalizacija obveznica koje su glasile na donosioca (obveznice za razvoj Republike Srbije – prvobitni vlasnici obveznica gotovinski isplaćeni od kasnijih donosioca i budućih vlasnika elektronskih obveznica);
- kupovina obveznica stare devizne štednje za položenu gotovinu na namenske račune kod banaka. Pored prinosa, motivacija kupovine je bila i mogućnost učešća na aukcijama za kupovinu preduzeća na osnovu Zakona o privatizaciji;
- vanberzansko trgovanje (otkup) stare devizne štednje uz gotovinske isplate klijenata od strane investitora;
- kupovina hartija od vrednosti za položenu gotovinu na tekuće račune i račune neoročene štednje otvorenih kod banaka (raslojavanje na namenske račune);
- kupovina akcija od strane ovlašćenih lica (advokati) od malih akcionara za gotovinu i provlačenje akcija kroz berzu u korist davalaca ovlašćenja (stvarnih investitora) – preknjižavanje HOV;
- davanje akcija u zalog za kratkoročne pozajmice isplaćene u gotovini, a potom „provlačenje“ kroz Berzu i kupovina istih u Blok trgovanju (preknjižavanje u korist davalaca pozajmice);
- otuđenja akcija malih akcionara u vidu davanja akcija kao poklon direktorima „spasiocima“ preduzeća bez zvanično ikakve nadoknade, iako se u stvarnosti vrše isplate novca na ruke malim akcionarima;
- kupovina i prodaja visoko kotiranih akcija od strane vrlo mladih investitora u kratkom periodu, a u velikim iznosima;

- kupovina i prodaja visoko kotiranih akcija od strane fizičkih lica koja često i brzo menjaju banke za otvaranje namenskih računa na koje polažu gotovinu za kupovinu HOV, a potom se brzo povlače sa tržišta;
- investitori - of-šor kompanije sa nepoznatom vlasničkom strukturom i kapitalom koji učestvuju u preuzimanju srpskih preduzeća kupujući kontrolni paket akcija;
- „paravan lica“ – kupovina kontrolnog paketa akcija od strane nesolventnih investitora u korist drugih fizičkih lica – stvarnih investitora sa kriminalnim dosijeima. (tzv. „prodaja biografije za novčani procenat“)²
- kupovina HOV i formiranje portfelja od strane osoba koja se gone za razna krivična dela iz oblasti privrednog i organizovanog kriminala;
- ponude za preuzimanje preduzeća (kontrolnih paketa akcija) od strane novonastalih (tek registrovanih preduzeća) ili fizičkih lica koja nisu likvidna za takve poduhvate (paravan lica stvarnih investitora)
- specifična trgovanja – FOP transakcije (preknjižavanje HOV), naročito primamljivi za „perače“ novca jesu pokloni HOV, zaloge i unosi akcija AD radi osnivanja novih privrednih društava (DOO) u cilju kasnije prodaje istih akcija (ulog u DOO) bez nekih čvrstih poslovnih razloga.

TIPOLOGIJE

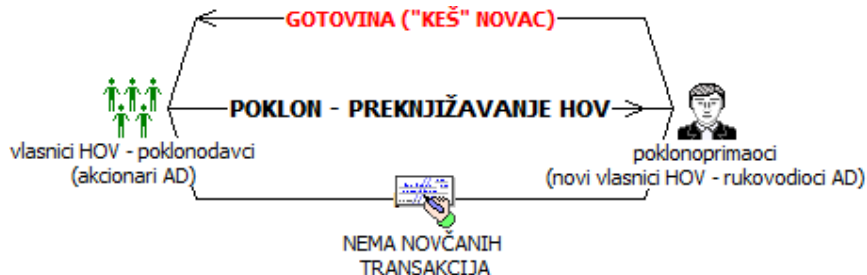
• Nepoznato poreklo novca na namenskim računima

Polaganje novca nepoznatog porekla na namenske (novčane) račune za kupovinu HOV;

• Preknjižavanje HOV u korist rukovodilaca

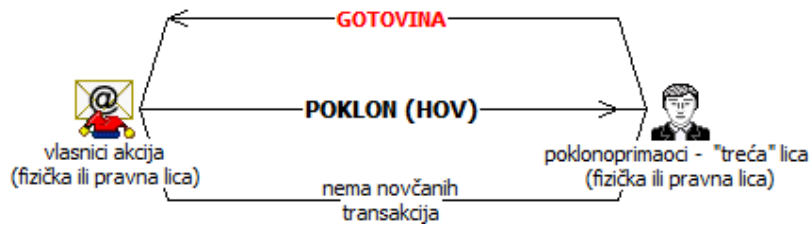
Pokloni HOV od strane malih akcionara u korist svojih rukovodilaca, a postoji sumnja da se akcionari isplaćuju gotovim novcem (preknjižavanje HOV) ;

² Mlad investor sa visokim obrazovanjem, cenjen i bez kriminalne prošlosti, nastupa u ime lica povezanih sa kriminalnim aktivnostima u situacijama kada se u postupku trgovanja traži ispunjenje određenih zakonskih uslova (npr. kada je kao uslov propisano da učesnik ne prolazi kroz kaznene evidencije nadležnih organa u proteklih 6 meseci). Investitor pristaje na ovaj vid zamene uz određenu novčanu nadoknadu ili proviziju. Ovaj slučaj u praksi je poznat kao „prodaja biografije“

• **Preknjižavanje HOV u korist nesrodnih lica**

Preknjižavanje HOV u vidu poklona, kada se HOV poklanjaju nesrodnim licima ili pravnim licima;

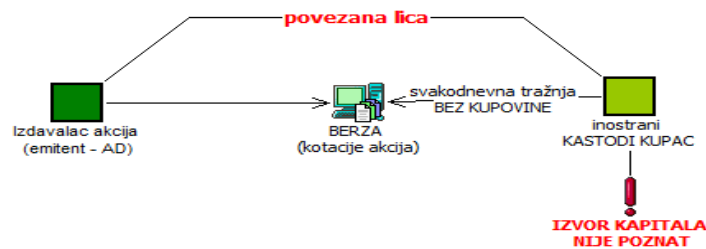
• **Kastodi računi**

Trgovanje sa HOV preko kastodi računa za koje je teško utvrditi identifikaciju stvarnog klijenta, a pogotovo se to odnosi na klijente koji se «kriju» iza inostranih kastodi banaka i računa;

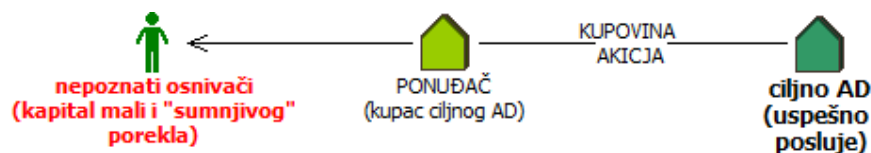
• **Podizanje indikativne cene**

Simulovano (povezana lica) i učestalo (svakodnevno) podizanje indikativne cene akcije (fiktivna tražnja) od strane kastodi kupaca koje se odvija bez trgovanja (kupovine), u nameri da se „enormno“ uveća cena akcije kako bi se na taj način uneo kapital sumnjivog porekla;

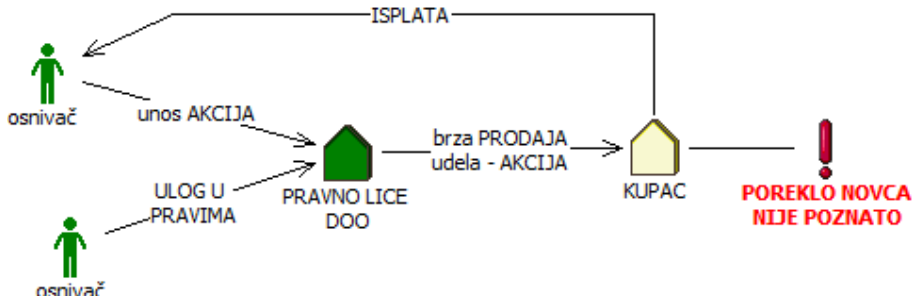
• **Preuzimanje preduzeća**

Preuzimanje preduzeća (akcionarskih društava) – ponude za kupovinu akcija od strane tek registrovanih preduzeća ili preduzeća koja nemaju finansijsku snagu (bonitet);

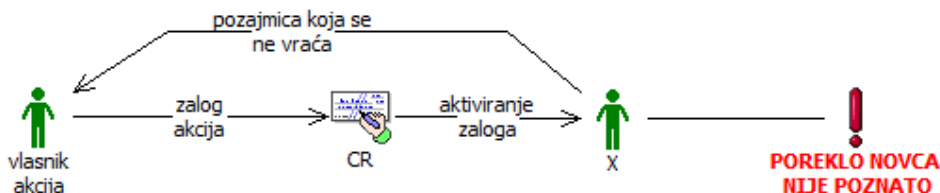
• **Akcije kao osnivački ulog**

Unos akcija kao osnivački ulog u pravima u novo registrovanom pravnom licu i potom brza prodaja udela (akcija) pravnim ili fizičkim licima, za koje postoji sumnja da se bave nezakonitim poslovnim aktivnostima.

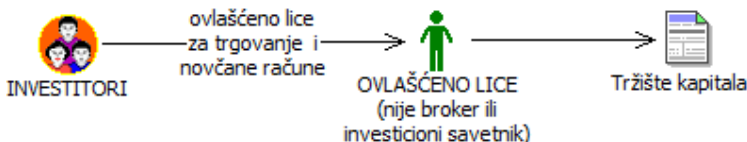
• **Akcije kao predmet zaloge**

Preknjižavanje akcija koje su bile predmet zaloge po osnovu odobrenih kratkoročnih gotovinskih pozajmica, a za koje je teško utvrditi poreklo novca.

• **Trgovanje nepoznatih investitora preko ovlašćenih lica**

Nepoznati investitori koji trguju hartijama od vrednosti preko ovlašćenih lica (koji obično nisu kvalifikovani brokeri ili investicioni savetnici) i kojima su data šira ovlašćenja upravljanja portfolijem i poverenim novčanim sredstvima, a čije poreklo je teško identifikovati.

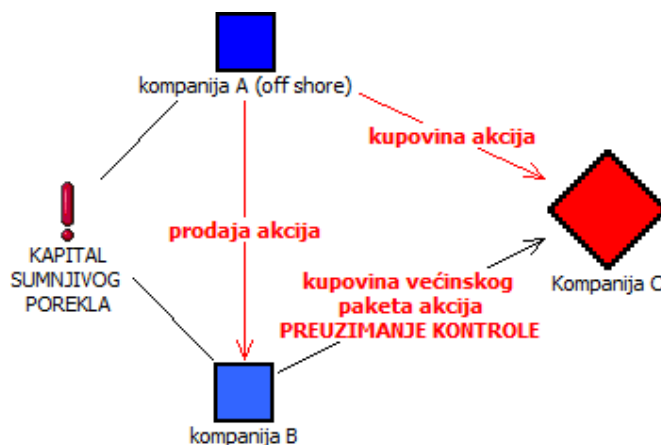

• **Manipulacije na tržištu kapitala**

Pokušaji investitora, za koje se sumnja da izvori novca potiču iz nelegalnih aktivnosti, da raznim nedozvoljenim radnjama na tržištu kapitala - **manipulacijama na tržištu kapitala** plasiraju, raslojavaju i integrišu „prljav“ novac, a pri tome posebnu pažnju treba obratiti na pojave:

- simulovano i povezano delovanje više investitora sa spornom poslovnom i ličnom reputacijom (povezana lica i teško se mogu identifikovati stvarni vlasnici ako se radi

o pravnim licima) u formiranju nerealne tržišne cene akcije ciljnog akcionarskog društava sa očiglednom namerom da se kasnije izvrši preuzimanje tog ciljnog akcionarskog društva;

- oblici gde se „obmanjuje“ tržište kapitala – transakcije ili nalozi za trgovanje u kojima se upotrebljavaju fiktivni postupci, kao i svaki drugi oblik obmane ili prevare u kojima lice, odnosno lica koja deluju zajednički, održavaju cenu hartije od vrednosti na nerealnom ili veštačkom nivou, a pogotovo se to odnosi na lica za koje postoji reputaciona sumnja kao investitora i sumnja u poreklo investicionog kapitala.

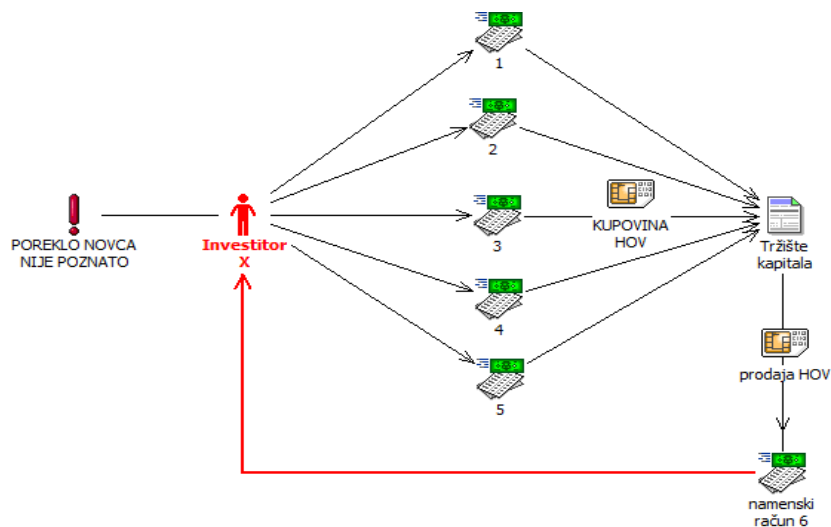
PRIMER

Opis slučaja: Fizičko lice „X“ u kratkom vremenskom periodu na namenske račune za kupovinu HOV kod 5 različitih banaka polaže novčana sredstva. Investitor „X“ je relativno mlad, starosne dobi od 28 godina, bez stalnog zaposlenja i redovnih prihoda. Polaganja novca na namenske račune vrši proračunato, ispod zakonskog minimuma za prijavljivanje, u iznosima od EUR 10.000 do EUR 14.000,00. Za mesec dana investitor je izvršio ukupno 32 polaganja (uplate) gotovine. Odmah nakon uplata na račune, posredstvom agenta - brokersko dilerskog društva, investitor „X“ iz dana u dan kupuje vrlo likvidne akcije (akcije za kojima postoji konstantna ponuda i tražnja). Nakon kupovine, u vrlo kratkom vremenskom periodu, investitor portfelj istih akcija, iako cena akcija iz dana u dan raste, prodaje na tržištu kapitala i ostvaruje značajan prihod. Prihod od prodaje akcija „X“ je usmerio na svoj novootvoreni namenski račun sa koga je zatim, sukcesivno podizao sredstva.

Uprava je preduzela radnje i mere iz svoje nadležnosti i nakon prikupljanja dodatne dokumentacije prosledila je slučaj nadležnim organima. Utvrđeno je da je fizičko lice povezano sa kriminalnim grupama.

U ovom slučaju mogu se prepoznati brojni **indikatori** koji ukazuju na sumnju pranja novca:

- relativno mlad investitor bez stalnog zaposlenja i redovnih prihoda (paravan lice),
- brza prodaja akcija odmah nakon kupovine iako vrednost akcija raste,
- međusobno povezane transakcije (32 transakcije u roku od mesec dana),
- sukcesivna polaganja gotovine ispod zakonskog minimuma na račune,
- svi namenski računi otvoreni su kod različitih banaka.

TRENDOVI

Na osnovu sadašnje analize tržišta kapitala, može se predvideti da nas ne čeka pojačana ponuda dodatnih emisija akcija ili nastanak akcionarskih društava putem javne emisije akcija.

Ono što se može očekivati u narednom periodu jeste dominacija stranih investitora. Oni su u velikoj meri dominirali na domaćem tržištu kapitala i u prethodnom periodu i imali su značajan uticaj na vrednost indeksa Beogradske berze. Sa aspekta pranja novca naročito će biti značajni razni investicioni fondovi sa domicilom na of-šor destinacijama, čija će se aktivnost redovno pratiti.

Ukoliko dođe do pokušaja da se tržište oživi putem emisije korporativnih obveznica (obveznice preduzeća) i lokalnih samouprava, kao i emisije državnih hartija od vrednosti možemo očekivati pojačanu aktivnost investitora, a sa tim i ulazak sumnjivog kapitala.

U kontekstu borbe protiv pranja novca kao novitet, bitno je istaći da obveznici - Brokersko dilerska društva novim Zakonom o tržištu kapitala mogu da vode novac klijenata na svom računu kod kreditne institucije (banke). To će ih dodatno obavezati da bolje upoznaju i prate svoje klijente i njihove izvore sredstava.

U narednom periodu videće se da li će novi finansijski instrumenti (finansijski derivati - fjučersi, opcije) prodirati na srpsko tržište kapitala. Oni će sigurno dovesti do porasta interesovanja „perača novca“ u želji da uđu na nova tržišta. Naročito, ako su ta tržišta slabo regulisana. Uloga regulatornog tela, kao i dobra preventiva mogu doprineti sprečavanju prodora „prljavog“ kapitala i njihova uloga biće sve veća.

Ono što dosadašnje iskustvo ukazuje sa jedne strane i svetski trendovi sa druge strane jeste, da budućem periodu možemo očekivati pojačane sledeće aktivnosti:

- unos akcija kao udela radi osnivanja novih preduzeća i prodaja udela (akcija) licima čiji je kapital sumnjivog porekla;
Preuzimanje akcionarskih društava i unosi akcija radi osnivanja novih preduzeća (u smislu formiranja udela u DOO) koja se kasnije prodaju i to uglavnom po daleko većim cenama kupcima čije je poreklo kapitala sumnjivo. Na ovaj način se vešto izbegava transparentnost tržišta, tačnije izbegava se regularnost trgovanja akcijama na organizovanom tržištu (berzanskom i vanberzanskom).
- masovni pokloni akcija matičnog preduzeća radnika svojim rukovodiocima ili trećim licima za gotovinske naknade;
Trend koji je postojao do sada - prenos HOV putem poklona od strane malih akcionara svojim rukovodiocima uz gotovinsku nadoknadu trebalo bi da krene silaznom putanjom jer je taj oblik ustupanja akcija uglavnom završen, ali sigurno je da neće biti potpuno iskorenjen.
- pokloni akcija visoke vrednosti trećim licima
Sa druge strane, pokloni akcija između nesrodnih lica, gde nema finansijskih transakcija u platnom prometu i dalje ostavljaju prostor za sumnju (poravnanje dugova, prenos po osnovu zaloge kod banaka, fiktivni prenosi u cilju pranja novca putem gotovinskih isplata u korist poklonodavaca hov) i očekuje se da će i u budućnosti ići uzlaznom linijom.
- investitori na tržištu kapitala čije pokriće na novčanim računima potiče od gotovine („keš“ uplate)
Ono što je bilo i što će uvek biti trend to je problem sa investitorima u HOV – fizičkim licima za koje će postojati sumnja u poreklo novca koja su gotovinski uplaćena na račune.
- of-šor investitori (posebno fondovi) čiju je identifikaciju krajnjeg vlasnika teško otkriti;
I u narednom periodu, ostaje sumnja kada su u pitanju investitori sa of-šor zona zbog otežane ili u nekim slučajevima i nemoguće identifikacije stvarnih vlasnika i porekla novca. Naročitu pretnju predstavljaju investitori koji dolaze sa područja zaštite podataka (bankarska tajna i poreskih olakšica)
- investitori koji se kriju iza kastodi računa i čija je identifikacija nepoznata;
Jedan od vidova veštog i skrivenog pranja novca koji će i dalje ostati aktuelan je slučaj kada se aktivno trguje hartijama od vrednosti preko kastodi računa, sa posebnim akcentom na grupu klijenata koji stoje iza računa kod stranih kastodi banaka u kojima se primenjuje načelo stroge poslovne tajne.

Takođe se može očekivati da će se i dalje koristiti razne tehnike manipulacija na tržištu kapitala, koje imaju za cilj da se aktivira „prljavi“ kapital, kao što su na primer povezana delovanja više investitora u cilju sticanja ili otuđenja određenih ciljnih akcija ili na primer lažna fiktivna trgovanja akcijama sa ciljem da se tzv. „razigra tržište“.³

Ako dođe do inovacija na tržištu kapitala u smislu uvođenja novih finansijskih instrumenata može se očekivati i prodor „prljavog“ kapitala, jer to je za sve „perače novca“ nova šansa kako bi transferisali nezakonito stečen novac. Zato je bitno da ne „zataji“ regulativa u smislu zaštite tržišta kapitala i investitora.

³ U situacijama kada tržište ne beleži visoke obime trgovanja HOV i kada je bez velikih promena i oscilacija, kao što je slučaj u Srbiji, u cilju lakšeg plasiranja prljavog novca, više povezanih investitora iz dana u dan ispostavlja naloge za trgovanje akcijama stvarajući fiktivno tražnju i situaciju da se nešto na tržištu dešava, tj. da je ono aktivno. Ovaj slučaj u praksi je poznat kao „razigravanje tržišta“.

TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA U SEKTORU OSIGURANJA

Generalno se može reći da tržište osiguranja u Republici Srbiji nije pod „udarom“ pranja novca, odnosno plasiranja nezakonito stečenog novca u kupovinu polisa životnog osiguranja.

Industrija osiguranja je grana finansijske industrije koja se naglo razvija u Srbiji i verovatno će u budućnosti sa razvojem novih proizvoda i bogatom paletom ponuda privlačiti sve više novih klijenata.

Treba da napomenemo, da kada govorimo o osiguranju onda pre svega mislimo na poslove u vezi sa životnim osiguranjem, jer je ovaj vid osiguranja pod stalnom lupom Uprave za sprečavanje pranja novca u borbi protiv pranja novca.

Osiguranje kao privredna delatnost, a pogotovo životno osiguranje, tokom 90-tih godina dvadesetog veka može se reći da je skoro zamrlo. Tek 2004. godine novim zakonskim propisom, kao i nizom novih zakonskih dopuna kasnijih godina, ova oblast uređena je u skladu sa razvijenim i uređenim državama Zapadne Evrope. Samim tim i strana osiguravajuća društva su prepoznala svoju šansu za novim tržištima i uz nekoliko domaćih, značajno su podstakla razvoj životnog osiguranja.

Moramo istaći da strani osiguravači bitno dominiraju na tržištu Srbije. Takođe, država značajno podržava ovu granu finansijske industrije, a kako i ne bi, kada se radi o prikupljanju značajnih slobodnih sredstava građana i stvaranje njihove sigurnije životne budućnosti.

Upoređujući učešće premije životnog osiguranja u DBP zemlje, Srbija sa 0,3% višestruko zaostaje za razvijenim zemljama (učešće i do 10%). Prema vrednosti kapitala ukupna premija osiguranja za 2010. godinu iznosila je 536 miliona evra, tako da se osiguranje prema vrednosti kapitala u svom portfelju nalazi iza lizinga, banaka i tržišta kapitala. Od 536 miliona evra svega 16,5% se odnosilo na premiju životnog osiguranja, što je potpuno različito u odnosu na razvijene zemlje gde dominira premija životnog osiguranja uz učešće od preko 50% u odnosu na neživotnu premiju.

Ako govorimo o dosadašnjim iskustvima u radu Uprave kada je reč o poslovima životnog osiguranja uočeno je da se uglavnom prodaju polise životnog osiguranja na duži vremenski period i sa godišnjom uplatom premije u proseku ispod 1.000,00 evra. Zastupljenost jednokratno uplaćenih polisa nije velika.

Sa takvom strukturom izdatih polisa može se zaključiti da „perači“ novca nemaju veliki interes da polažu novac preko kupovine polisa i tako ga dugo „raslojavaju“ godinama.

Ipak to ne isključuje mogućnosti da industrija osiguranja nije primamljiv sektor za „prljav“ novac i kanal za pranje novca.

Sektor osiguranja je tradicionalno smatran kao nisko osetljiva industrija na pranje novca u odnosu na bankarski sektor koji je bio i ostao primarni put pranja novca i legalizacije nezakonito stečenog novca.

Ono na šta moramo naročito ukazati, jeste da životno osiguranje nije primaran kanal kroz koji se vrši pranje novca, ali prijave i izveštaji osiguravajućih društava (obveznika) su jako značajne jer su posredno dovele do lica koja su povezana sa kriminalnim radnjama i ukazale kroz dalje analize na krivično delo pranja novca.

Analize i sprovedene ankete Uprave ukazuju da je daleko veća opasnost da se kroz sektor neživotnog osiguranja opere novac jer su rizici kojima su izloženi osiguravači kada su u pitanju prevarne radnje veći, a velika je verovatnoća da iza stoji „prljavi“ novac (fiktivna osiguranja i namerne paljevine, lažne auto nesreće itd.) Sama vrednost uplaćenih premija u neživotnom osiguranju daleko prevazilazi vrednost uplaćenih premija u životnom osiguranju.

Postoje izvesne karakterisitike industrije osiguranja zbog kojih je kriminalnim licima interesantno osiguranje, a to su :

- nedostatak, kako se to uobičajeno kaže „dobre ili naročite pažnje“ posrednika i agenata, neprepoznavnaje proizvoda osiguranja koji su posebno interesantni za pranje novca, kao i propusti u identifikaciji transakcija koje dovode do pranja novca posledica su slabog znanja obveznika o pranju novca u osiguranju.
- pretežno fokusiranje osiguravajućih društava na prevare i isplaćene naknade po osnovu prevarnih radnji (paljevina, krađa,...);
- mogućnost investiranja i štednje (mnogi proizvodi imaju element investiranja i štednje: polise imaju depozitne mogućnosti (kolateral) – koriste se kao zaloge za dobijanje kredita i kupovinu nekretnina);
- gotovinski depoziti koji se naročito podstiču u situacijama kada se premije koriste kao štednja ili penzioni podsticaj;
- uloga posrednika (brokera, agenata, zastupnika).

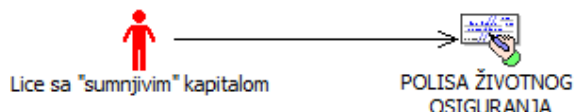
Ukoliko bi za period od 2002. godine do 2011. godine sublimirali iskustva Uprave, stanja koje je vladalo na tržištu životnog osiguranja i same poslovne politike koju su vodila osiguravajuća društva sa namerom da privuku klijente, izdvojile bi se kao naročito značajne sledeće aktivnosti:

- uplata visokih premija životnog osiguranja, jednokratnih ili na više rata, od strane fizičkih lica za koje je teško utvrditi profesionalnu delatnost. Za ova lica je uočeno da nemaju stalno zaposlenje, a sumnja se da se bave nezakonitim poslovima;
- kupac polise – osiguranik kao korisnika u polisi navodi treće lice (čest je slučaj da su u pitanju nesrodna fizička lica);
- isplata polise (naknada, šteta,...) se upućuje na treće lice;
- kupovina polisa životnog osiguranja hartijama od vrednosti (obveznice stare devizne štednje) za koje je teško utvrditi način sticanja obveznica;

TIPOLOGIJE

- **Visoke premije osiguranja**

Uplata visokih premija osiguranja, jednokratnih ili na rate od strane fizičkih lica koja nemaju stalno zaposlenje i za koje se sumnja da se bave nezakonitim poslovnim aktivnostima;

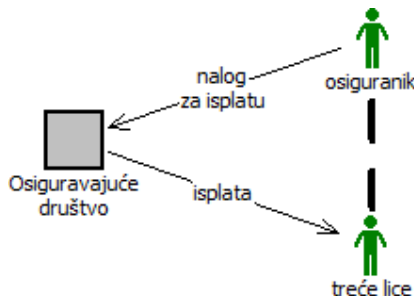
- **Korisnik polise – nesrodno fizičko lice**

Kupac polise – osiguranik kao korisnika u polisi navodi nesrodno fizičko lice;

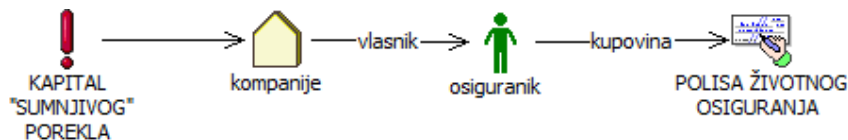
- **Isplata polise u korist trećeg lica**

Isplata polise (nagrada, šteta, istek) se upućuje na treće lice (fizičko ili pravno);

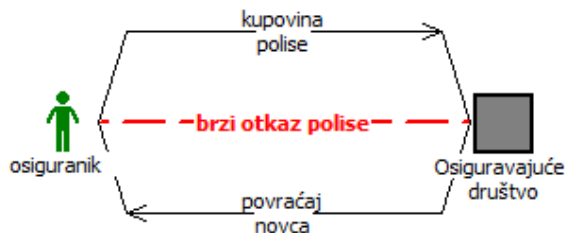
- **Kapital sumnjivog porekla**

Kupovina polise životnog osiguranja u cilju raslojavanja i integracije novca sumnjivog porekla;

- **Kratak otkazni rok**

Kupovina polisa sa jednokratnom uplatom premije na veće iznose sa kratkim otkaznim rokom

PRIMER

Opis slučaja: Fizičko lice - osiguranik kupilo je više polisa životnog osiguranja kod osiguravajućeg društva za neuobičajeno visoku sumu novca (poznato je da su prosečne uplate polisa po osiguraniku u Republici Srbiji niske). Neke od polisa bile su sa kratkim otkaznim rokom, a uplate premija osiguranja vršene su u gotovini sukcesivno i redovno. U istom periodu „osiguranik“ je, osim kupovine polisa, uplaćivao i značajne sume novca na lične račune.

Poreklo novčanih sredstava osiguranika nije poznato.

Uprava je prikupila dodatne podatke za osiguranika i kroz brojne neuobičajene transakcije sa kompanijom „A“ otkrila da postoji veza između navedene kompanije i osiguranika. Naime, za samo tri meseca izvršen je veliki broj transfera u značajnim iznosima sa računa kompanije A na račun „osiguranika“. Kao osnov transfera naveden je promet robe i usluga. Osiguranik je odmah nakon izvršenih uplata od strane kompanije „A“, podizao novac sa ličnog računa. Daljim analizama utvrđeno je da su stvarni vlasnici kompanije „A“ lica povezana sa kriminalnim aktivnostima.

Na osnovu prijave sumnjive transakcije osiguravajućeg društva, prateći tokove novca, došlo se do saznanja da je poreklo novca koji je korišćen za kupovinu polisa životnog osiguranja neregularno i nezakonito. Deo „prljavog“ novca osiguranik je pokušao da integriše u legalne tokove, kroz kupovinu polisa životnog osiguranja, sa namerom da polise u relativno kratkom vremenskom periodu otkupi.

Slučaj je prosleđen nadležnim organima.

Brojni su **indikator** koji ukazuju na sumnju pranja novca u navedenom slučaju:

- neuobičajena i velika uplata polisa životnog osiguranja (ako se zna da prosečne uplate polisa po osiguraniku iznose oko EUR 1.000,00)
- neke od polisa imaju kratak otkazni rok,
- uočena su brojna gotovinska polaganja efektivne na lične račune osiguranika u visokim iznosima,
- otežana identifikacija stvarnih vlasnika kompanije A.

TRENDOVI

Pretpostavka je da će se u budućnosti kada je reč o oblasti osiguranja sumnja svoditi na „sporne identifikacije“ klijenata (nezaposlena lica, sumnjiva delatnost, prikrivenost izvora sredstava za veće uplate premija), na polise kod kojih se razlikuju osiguranici i na uplate premija od trećih lica u korist osiguranika.

Posebnu pažnju treba obratiti na razvoj novih investicionih proizvoda koja postaju vrlo interesantna „peračima“ novca. Tu se pre svega misli da se životne polise mogu iskoristiti kao stimulatívna štednja ili kao kolateral za dobijanje kredita.

Perspektiva razvoja industrije životnog osiguranja u Srbiji je uvođenje novih proizvoda, kupovina polise životnog osiguranja po kojima postoje investicione mogućnosti – investicione polise (hipotekarni i ostali krediti) i kupovina polise koja imaju elemente štednje (nude se viši prinosi nego kod uobičajenih polisa).

Ukoliko industrija osiguranja nastavi rastući trend možemo očekivati da će sledeće karakteristike predstavljati motiv za ulazak „prljavog“ kapitala:

- kupovina polisa životnog osiguranja kao investicionih proizvoda (šta to praktično znači životno osiguranje sa investicionim rizikom – posredno ulaganja u investicione fondove i preko toga ulazak na tržište kapitala sa ciljem da se ostvari veća vrednost polise itd.)
- kupovina polisa životnog osiguranja sa depozitno - štednim karakteristikama ili kupovina polisa raznih vrsta životnog osiguranja – tzv. „grupisanje polisa“ (osiguranje života, rentno osiguranje, dopunsko osiguranje, dobrovoljno penzijsko osiguranje, riziko osiguranje života). Ovaj vid osiguranja po svojim karakteristikama stimuliše plasiranje „prljavog“ novca;
- kreiranje prevarnih radnji u osiguranju iza kojih se može kriti pranje novca kao što je: osiguravanje rizične populacije koja često menja adrese ili vrši radnje prikrivanja stvarnog identiteta i boravišta, bliska povezanost zastupnika i osiguranika ili menadžmenta i osiguranika, a sve u cilju otežane identifikacije „prljavog“ novca koji se plasira u kupovine polisa.

Ponavljamo da osiguranje nije primaran kanal kroz koji se vrši pranje novca, ali inostrana iskustva govore da je naročita pažnja „perača novca“ usmerena na osiguravajuće kompanije koje nude proizvode koji su investicionog karaktera, kao što su štednja ili investiranje u tržište kapitala što omogućava peračima novca da kroz brojne legalne i nove proizvode legalizuju nezakonito stečen novac i to daleko brže i efikasnije i sa daleko većim plasiranjem kapitala za razliku od kupovina polisa životnog osiguranja klasičnog tipa.

TIPOLOGIJE PRANJA NOVCA U SEKTORU NEKRETNINA

Gledajući situaciju u svetu i u Republici Srbiji, nekretnine su sektor za koji se može reći da se upravo tu u velikoj meri integriše „prljav“ novac. O tome govore i činjenice koje ukazuju na to da je stepen pranja u svetu toliko visok, da je otkriveno da se i celi kompleksi vredni stotine miliona dolara grade od „prljavog“ kapitala. Iskustva govore da ni Srbija nije pošteđena od pranja novca kroz tržište nekretnina.

„Prljav“ novac stečen devedesetih godina, kada je privredni kriminal ojačao, dobio je svoj puni zamah početkom 21. veka, usled ekonomskog oporavka Srbije i naglog rasta tražnje za stanovima.

U periodu nakon 2000. godine, primećen je nagli rast stambene izgradnje. Svaki pojedinac je mogao doći do zemljišta, do građevinske dozvole i izgraditi poslovni ili stambeni prostor. S druge strane, ono što se moglo uočiti je sumnjivo poreklo ogromne količine novca koji se pojavljivao u sektoru nekretnina. Ulaganje u izgradnju nekretnina, pa zatim raspolaganje tim nekretninama je veoma interesantno pojedincima iz struktura organizovanog kriminala, kao i organizovanim kriminalnim grupama. Ovde je veoma bitna veza između kriminala i političkih struktura. Da bi se dobile dozvole za atraktivne lokacije „prljav“ novac, tj. oni koji ga poseduju su se naročito služili koruptivnim metodama.

Investitor u Srbiji može biti svako lice za čije potrebe se gradi objekat i na čije ime glasi građevinska dozvola. To praktično znači da se svako fizičko lice vrlo jednostavno može baviti građevinarstvom.

U prethodnom periodu, Uprava je intenzivno radila sama, a i u saradnji sa drugim državnim organima na slučajevima u kojima se sumnja na pranje novca. Kroz sektor nekretnina, naročito su bile zanimljive transakcije u velikim iznosima, za koje je osnov bio kupovina zemljišta (lokacije za izgradnju) ili građevinskog materijala. Nije redak slučaj da „peraći“ koriste više povezanih transakcija u cilju zatiranja pravog porekla novca.

Otežavajuće okolnosti koje sektor nekretnina čine ranjivim za pranje novca su indicije o povezanosti organizovanog kriminala i politike, posebno kada je reč o kupovini atraktivnih lokacija za izgradnju objekata, kao i u delu dobijanja građevinskih dozvola. Sve to otežava borbu protiv organizovanog kriminala i pranja novca koji je njegov sastavni deo.

Ono što se sa sigurnošću može reći je da je pranje novca kroz nekretnine veliko. Novac, odnosno imovina se veoma često pere kroz kupovinu nepokretnosti. Činjenica koja doprinosi ovakvom stanju stvari je, kao što smo već rekli, svakako neregulisano tržište nekretnina.

Dosadašnja iskustva nam kazuju:

- „prljav“ novac integriše se u sektor nekretnina kroz kupovinu zemljišta, izgradnju stanova, kuća i poslovnog prostora;
- osnivaju se brojne građevinske firme čiji su osnivači kriminalci;

- velika količina gotovog novca plasira se preko banaka i drugih finansijskih institucija (pošta) u kupovinu nekretnina ili građevinskog materijala;
- u cilju prikrivanja „prljavog“ novca, isti se raslojava preko više kompanija kako bi se prikrilo kriminalno poreklo takvog novca;
- takođe su primećeni visoki iznosi gotovinskih uplata na račun institucija koje se bavi građevinskim zemljištem;

Iskustva nam govore da su se pojavili vrlo moćni sumnjivi investitori, koji se mogu kategorizovati:

- Of-šor kompanije sa kojih stiže novac za izgradnju nepokretnosti, a ne može mu se utvrditi ni poreklo, ni stvarni vlasnici;
- Pojedinci (fizička lica) sa kriminalnim dosijeom;
- „Start up“ - novonastala „ciljna“ društva čiji je prevashodni zadatak da plasiraju „prljav“ novac u sektor nekretnina i građevinarstvo;
- Paravan lica - odnosno lica koja imaju „čistu“ prošlost, a rade u ime i za račun kriminogenih investitora.

TIPOLOGIJE

Iz svega rečenog, može se doći do tipologija pranja novca kroz sektor nekretnina:

- **Investitor – fizičko lice**

Polaganje visokih iznosa gotovine sa nepoznatim poreklom na vlastite bankarske račune investitora (fizičko lice) u cilju kupovine nepokretnosti - gotovina za koju se sumnja da je nezakonita se polaže na račun investitora - prodavca nepokretnosti, i na taj način se „prljav“ novac „pretvara“ u imovinu - kuću ili stan. Dalje se nepokretnost može prodati i zatim se novac dobijen prodajom ulaže u hartije od vrednosti, ili se jednostavno ponovo kupuje nova nepokretnost. Cilj ovakvog niza transakcija je prikrivanje nezakonitog porekla novca;

- **Visoki iznosi gotovine**

Uplate visokih iznosa gotovine nepoznatog porekla od strane investitora (fizičkih lica) nadležnoj instituciji za prodaju lokacija i zemljišta;

- **Investitor plaća gotovinom**

Kao investitor se pojavljuje fizičko lice, koje gotovinom nepoznatog porekla plaća građevinske radove, prodaje novoizgrađene stanove i tako dolazi do čistog novca;

- **Treća lica**

Uplate preko „trećih“ lica - ovlašćeno lice bez kriminalne prošlosti, uzoran građanin, sa malim primanjima ili bez redovnih primanja uopšte za račun „perača“ novca kupuje nepokretnost;

- **Bezgotovinske transakcije**

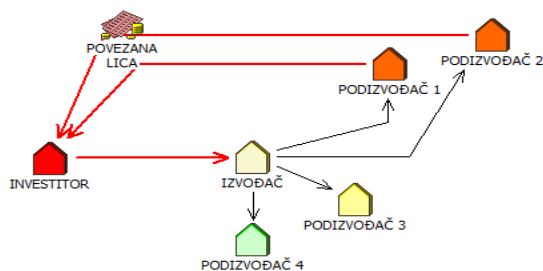
Bezgotovinske transakcije preko pravnih lica za koje postoji sumnja da novac potiče iz nelegalno stečenih sredstava ili je teško identifikovati stvarnog vlasnika;

- **Of-šor investiciona sredstva**

Kupovina investicionim sredstvima koja potiču sa of-šor destinacija, a čije se poreklo ne zna;

- **Podizvođači**

Investitor „prljavim“ novcem plaća izvođaču radova usluge u većem iznosu od realnih, a zatim izvođač radova raslojava novac ponovo po osnovu usluga na više pravnih lica (podizvođači), kojima nakon toga investitor izdaje fiktivne fakture, i tako mu vraćaju opran novac.

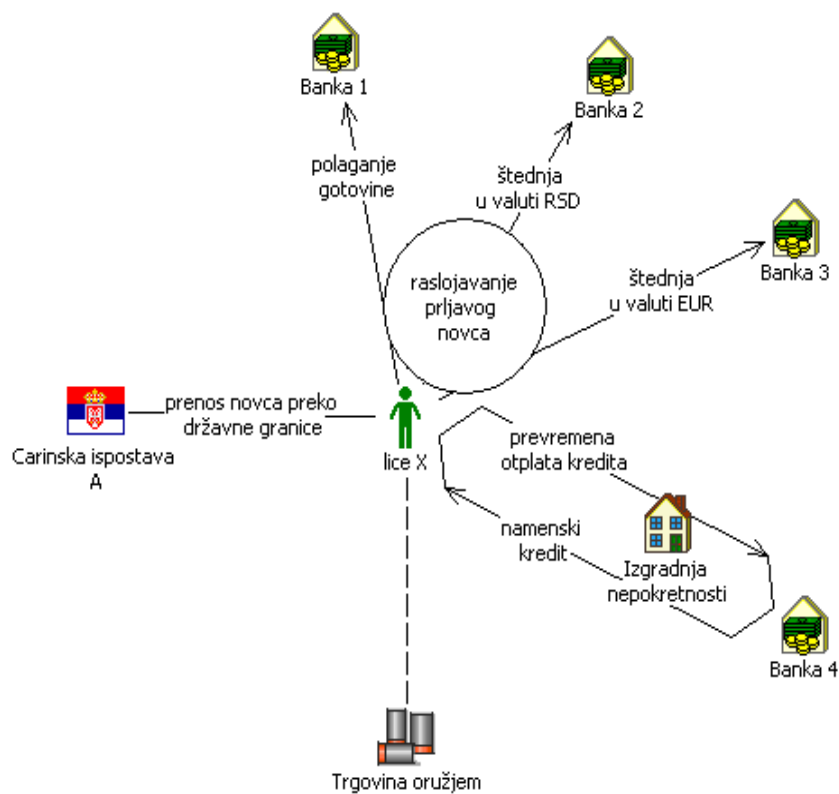

PRIMER

Uprava je na osnovu obaveštenja od Uprave carina, došla do saznanja da je fizičko lice X u kratkom vremenskom periodu, u razmaku od nekoliko meseci, unelo u Republiku Srbiju gotov novac u iznosu od EUR 1.400.000. Poreklo novca je nepoznato, ali se sumnja da potiče iz nezakonite trgovine oružjem. Fizičko lice X je nerezident, bavi se izgradnjom i prodajom kuća, nije vlasnik firme, niti je registrovan kao preduzetnik. Novac, unet u Republiku Srbiju, je zatim polagan na više računa otvaranih kod banaka. Osnovi za polaganje su bili različiti: kupoprodajni ugovor, polaganje na račun, oročavanje dinara, devizna štednja i dr. Sa jednom bankom je zaključen ugovor o namenskom kreditu bez depozita u iznosu od skoro EUR 1.000.000. Namena kredita je bila završetak gradnje nepokretnosti na atraktivnoj lokaciji. Kao obezbeđenje kredita je upisana hipoteka na drugoj nepokretnosti. Kredit je vraćen vrlo brzo nakon dobijanja, daleko pre isteka roka otplate.

Indikatori koji ukazuju na sumnju da se radi o pranju novca:

- Polaganje većeg iznosa gotovine kao depozita za dobijanje kredita a potom neočekivani zahtev klijenta da kredit otplati pre roka;
- učestali transferi stranke na velike i zaokružene iznose.

TRENDOVI

Poslednjih nekoliko godina, usled uticaja svetske ekonomske krize na privredu u Srbiji, bavljenje građevinarstvom jenjava.

U narednom periodu se očekuje trend opadanja pranja novca kroz nekretnine, zbog svetske ekonomske krize, sa jedne strane, a sa druge strane zbog sve budnijeg „oka javnosti“ koje pomno prati dešavanja. Kriminalci teže za pronalaženjem sofisticiranijih načina za pranje novca, kao što su trgovina hartijama od vrednosti, osiguranje, koje traže veće znanje i umeće, ali i pružaju veću sigurnost da se „prljavo“ poreklo novca neće otkriti.

Međutim, bez obzira na sve, ukoliko dođe do oporavka tržišta nepokretnosti, „prljavi“ novac će ponovo krenuti, jer je ovaj sektor uvek veoma primamljiv, a posebno kada se radi o integraciji, trećoj fazi pranja novca, kada se novac, za koji je ilegalan, predstavlja kao zakonito stečen, te je najteže dokazati njegovo poreklo. Naročito se očekuje prodor stranog kapitala, koji potiče sa of-šor zona, pa će biti veoma teško utvrditi stvarnog vlasnika. Ocenjuje se da će meta ovog kapitala biti atraktivne lokacije. Očekuje se da će koruptivni elementi i dalje biti prisutni.

S druge strane, opadajućem trendu svakako će doprineti primena Zakona o oduzimanju imovine stečene kriminalom, koji je za svega godinu i po dana primene (na snazi od marta 2009. godine) dao dobre rezultate.

POJMOVNIK

- **CyberCash** je platni sistem koji obezbeđuje bezbedan prolaz preko Interneta za podatke o transakcijama putem platnih kartica ali ne vrši obradu platnih kartica.
- **Dematerijalizacija HOV** - konverzija HOV iz materijalnog oblika (papirnog) u elektronski zapis koji se vodi kod „Centralni registar, depo i kliring hartija od vrednosti“
- **E-Banking** je servis u ponudi banaka, koji obezbeđuje da putem Interneta, lica mogu raspolagati sredstvima sa svojih računa. U Srbiji, korišćenjem usluge E-bankinga, fizička lica mogu raspolagati sredstvima samo sa svojih dinarskih računa, a pravna lica sa svojih dinarskih i deviznih računa.
- **Fjučers** – (eng. *futures*) Fjučers je finansijski derivat koji predstavlja obavezu da se kupi ili proda određena roba ili finansijska aktiva kao što su npr. žito, zlato ili hartije od vrednosti određenog dana, po unapred određenoj ceni.
- **Grupisanje polisa** – Osiguranici kupuju različite polise osiguranja, kao na primer dugoročne životne sa otkazom, životne sa kratkim rokovima raskida, polise gde se osiguravaju treća lica na veće iznose sa klauzulom raskida, polise investicionog karaktera, polise penzionog i zdravstvenog karaktera, itd. Praktično znači da osiguranik pravi portfolio polisa.
- **Indikativna cena akcija** - Cena hartija od vrednosti za prvo trgovanje
- **Investicione polise** - Polise koje vlasniku polise osiguranja omogućavaju da odabere investicioni fond u koji će osiguravajuće društvo uložiti njegov novac. Iz tog razloga ove polise osiguranja imaju investicioni karakter.
- **Kastodi račun** – (eng. *custody account*) Račun hartija od vrednosti koji otvara i vodi kastodi banka kod Centralnog registra HOV, može biti pojedinačni i zbirni.
- **Konverzija imovine** - pretvaranje jedne vrste imovine u drugu.
- **Listirane kompanije** - Kompanije koje su ispunile uslove i kriterijume da njihove HOV budu kotirane na Berzi
- **M-Commerce** (eng. *mobile commerce*) predstavlja svaku transakciju novčane vrednosti koja je realizovana preko mobilne telekomunikacione mreže.
- **Nerevizijske usluge** - u nerevizijske usluge ubrajaju se sve ostale usluge osim revizijskih.
- **Nerezidentni račun** - račun otvoren u zemlji čiji je vlasnik fizičko ili pravno lice koje je nerezident te zemlje.
- **Of-šor (eng. *off shore*) pravno lice** - jeste strano pravno lice koje ne obavlja ili ne sme da obavlja proizvodnu ili trgovinsku delatnost u državi u kojoj je registrovano.
- **Opcija** – Opcija je finansijski derivat koji podrazumeva pravo, ali ne i obavezu, da se kupi odnosno proda određena aktiva, po unapred ugovorenoj ceni u okviru određenog vremenskog perioda.
- **Paravan lice** – lice bez kriminalnog dosijea koje deluje u ime i za račun drugog lica – kriminalca.
- **PayPal** je kompanija koja pruža uslugu posredovanja u plaćanju tako što omogućava da se transferi sredstava obavljaju u potpunosti preko Interneta odnosno da svako ko ima imejl adresu pošalje novac drugoj osobi koja takođe poseduje imejl adresu. Proces podrazumeva otvaranje korisničkog računa na koji se sredstva transferišu sa tekućeg računa u banci ili putem platne kartice.

- **Platne kartice** su instrument bezgotovinskog plaćanja koji korisniku omogućava plaćanje robe i usluga kao i podizanje gotovine bez odlaska u banku.
- **Polisa osiguranja** - Osnovna pismena isprava koja prati posao osiguranja, određujući dužnosti i obaveze učesnika. U nekim slučajevima polisa predstavlja oblik ugovora o osiguranju.
- **Poreski raj** - zemlje gde je olakšano ulaganje novca, niži porezi i striktna pravila o čuvanju bankarske tajne.
- **Preknjižavanje** (eng. *free of payment FOP*) akcija - akcije se prenose bez naknade, na osnovu ugovora o poklonu.
- **Preknjižavanje HOV** po osnovu Ugovora o poklonu – Prenos vlasništva HOV sa jednog lica (prvobitnog vlasnika) na drugo lice (novog vlasnika) bez novčane nadoknade (novčanih transakcija). Ovaj vid transakcija definiše se i kao FOP transakcija (engl. *free of payment*).
- **Premija osiguranja** - Novčana svota koju je ugovarač osiguranja, odnosno osiguranik dužan platiti kao naknadu za obezbeđenje osiguravajuće zaštite.
- **Prljav novac** - novac koji je stečen vršenjem krivičnih dela.
- **Prodaja biografije** - Fizička lica bez kriminalne prošlosti, zastupaju poslovne interese lica povezanih sa kriminalnim aktivnostima u situacijama kada se traži ispunjenje određenih zakonskih uslova. Fizičko lice pristaje na ovaj vid zamene uz određenu novčanu nadoknadu ili proviziju.
- **Projektno finansiranje** je vrsta kredita koji se, pod određenim uslovima, odobrava novoosnovanim firmama za izgradnju stambeno poslovnih prostora a kao obezbeđenje otplate kredita predviđa hipoteku nad objektom u izgradnji i zalog nad udelima preduzeća.
- **Računovodstvene isprave** - predstavljaju svu dokumentaciju kojom se dokazuju poslovni događaji.
- **Računovodstveni izveštaj** - označava pismenu prezentaciju o finansijskom stanju u određenom pravnom subjektu. Osnovni finansijski izveštaji su: bilans stanja, bilans uspeha, izveštaj o novčanim tokovima, izveštaj o promenama na kapitalu i napomene uz finansijske izveštaje.
- **Razigravanje tržišta** – Pokušaj da se aktivira tržište, tj. da se „veštačkim putem“ kreira ponuda i tražnja za određenom hartijom od vrednosti.
- **Rupa u zakonu** je pravna praznina koja se dešava kada neki društveni odnos nije regulisan pravnim normama.
- **SPV - Special Purpose Vehicle** je naziv za novoosnovane firme kojima se odobrava projektno finansiranje.
- **Srednja preduzeća** – u srednja preduzeća razvrstavaju se ona pravna lica koja na dan sastavljanja finansijskih izveštaja ispunjavaju najmanje dva od sledećih kriterijuma:
 - da je godišnji prihod od 2.500.000 EUR do 10.000.000 EUR u dinarskoj protivvrednosti;
 - da je prosečan broj zaposlenih u godini za koju se podnosi godišnji izveštaj od 50 do 250;
 - da je prosečna vrednost poslovne imovine (na početku i na kraju poslovne godine) od 1.000.000 EUR do 5.000.000 EUR u dinarskoj protivvrednosti.

- **Štrumfovanje** – konverzija velikog iznosa novčanih sredstava kroz veliki broj transakcija manjih iznosa a sve u cilju izbegavanja prijavljivanja Upravi za sprečavanje pranja novca
- **Valutna konverzija** - zamena jedne valute za drugu.
- **Velika preduzeća** - u velika preduzeća razvrstavaju se pravna lica koja imaju veće iznose od najvećih u pokazateljima srednjih preduzeća kod najmanje dva od navedenih kriterijuma razvrstavaju se u velika pravna lica.
- **SWIFT sistem je sistem komunikacije između finansijskih institucija kojim se razmenjuju sledeći podaci:**

103 MT 103 Single Customer Credit Transfer

Correspondent Input Reference

Sender : banka nalagodavca ili korespodentska banka

Receiver : banka korisnika ili korespodentska banka Date:

STP

:20: Sender's Reference:

:23B: Bank Operation Code:

CRED

:32A: Value Date/Currency/Interbank Settled Amount ...

Date: **datum** | Currency: **valuta** | Amount: **iznos**

:50K: Ordering Customer:

nalagodavac

:52A: Ordering Institution:

banka nalagodavca

:53A: Sender's Correspondent:

korespodentska banka, banke nalagodavca

:57A: Account with institution

banka korisnika naplate

:59: Beneficiary Customer:

korisnik naplate

:70: Remittance Information:

po kojem osnovu je izvršena transakcija

:71A: Details of Charges:

ko snosi troškove